

GIERZWALUWEN IN FRYSLÂN

Kolonietellingen
Broedresultaat in kunstmatige nestgelegenheid

2003 – 2010

Samenstelling Jaap Langenbach, Commissie Broedzorg BFVW

26 mei 2011

“De ontdekking van een geschikte nestplaats is zonder twijfel de belangrijkste gebeurtenis in het leven van een Gierzwaluw”
Ulrich Tigges

Voorwoord

In de zomer van 1975 maakte ik in mijn studentenwoning in de Amsterdamse Pijp het eerste tekeningetje van de invliegopening van een Gierzwaluw op het dak van de overburen. Ik weet nog hoe ik onder de indruk was van de snelheid waarmee de vogel stiekem achter de pannen verdween. In 1996 kwam ik in Fryslân, Pingjum terecht en herkende direct het vertrouwde geschreeuw rond de kerktoeren. En even stiekem als toen in Amsterdam zie ik ze nu in mijn woonplaats Woudsend uit hetzelfde soort openingetjes achter een scheef liggende dakpan tevoorschijn komen, in een boogje naar beneden glijden en stilletjes wegvliegen. Het zijn een paar van de vele fascinerende kenmerken in de leefwijze van de Gierzwaluw. Maar de vogel wordt bedreigd door ónze leefwijze. Steeds meer nestingen in daken van huizen en bedrijven verdwijnen of worden afgesloten, ze moeten vergiftigde insecten eten, zijn slachtoffer van de klimaatverandering of overleven de verwoestijning in de trekroute niet.

Gelukkig zijn er met mij velen die zich daar zorgen over maken. Die bezorgdheid blijft niet beperkt tot de emotie over het trieste lot van een jonge Gierzwaluw die op straat belandt door een ondoordachte dakrenovatie. Steeds meer mensen worden zich door de problemen voor de Gierzwaluw, en vele ander diersoorten, bewust van de drieste wijze waarop de mensheid zich meent van alles toe te kunnen eigenen.

Er is al een Gierzwaluwvereniging voor Nederland (GBN) en overal in het land zijn clubjes, werkgroepen en individuen aan het werk. Daaronder ook veel leden van een veertigtal Friese VogelWachten, aangesloten bij de BFVW, die al vele jaren beschermingswerk doen door het inventariseren van broedplaatsen en het verschaffen van vervangende, kunstmatige nestgelegenheid.

In dit verslag is (een deel !) van dat werk in kaart gebracht en aangevuld met wat achtergrondinformatie. Niet alleen om te laten zien wat er gedaan en bereikt is, maar vooral ook om op grond van de ervaringen met nog meer effect en voldoening verder te kunnen werken.

Geen rapport zonder een woord van dank. Alleen door de bijdragen van velen kon onderstaande bijeen gebracht worden.

Allereerst dank aan de leden van de Friese VogelWachten voor de moeite die zij namen om de gegevens voor dit verslag (nog eens) op een rijtje te zetten. Er gingen heel wat telefoontjes, mailtjes en afschrikwekkende formulieren mee heen.

Ook dank aan Jan Schoppers van SOVON voor zijn commentaar op het hoofdstuk over de kolonietellingen en het beschikbaar stellen van de details van de MUS-tellingen. We bedanken verder Rick Wortelboer voor zijn bijdrage aan de opzet van het telsysteem. En ten slotte dank aan de vele berichtgevers op het Gierzwaluwpraatforum “Gierzwaluwen, hou ze in de gaten”. Door hun berichten en filmpjes raakte ik heel snel ingewijd in de vele verrassende leefgewoonten van de Gierzwaluw.

Jaap Langenbach

Inleiding

Al vele jaren worden door tientallen bij de BFVW aangesloten VogelWachten gegevens verzameld over het broedresultaat van gierzwaluwen in kunstmatige nestgelegenheden zoals nestkasten, achter huifjespannen en in neststenen. Diverse Wachten doen ook onderzoek naar kolonies door het tellen van de aantallen aanwezige vogels, broedparen, nesten of invliegopeningen. De resultaten worden verzameld door de Cie. Broedzorg van de BFVW, vooral sinds 2003 toen speciale aandacht voor de Gierzwaluw werd georganiseerd. Samenvattingen van de gegevens werden (sterk gecomprimeerd) gepubliceerd in het jaarverslag van de Bond. Dit is het eerste jaar dat een gedetailleerder jaarverslag wordt gemaakt. Het werd hoog tijd dat alle Wachten eens gedetailleerd vernemen van wat de collega's in al die jaren hebben gedaan. De terugblik is tevens een aanzet naar het vervolg van het werk en naar nieuwe activiteiten van de werkgroep Zwaluwen van de BFVW.

Wij denken dat dit verslag een aardig overzicht en inzicht geeft in het werk dat gedaan is en duidelijk maakt waar we naar toe zouden moeten. En we hopen dat dit overzicht een stimulans zal zijn om het beschermingswerk te blijven doen en mee te blijven doen aan de gegevensverzameling in de komende jaren.

In dit jaarverslag staat niet het antwoord op de vraag hoe het gaat met de gierzwaluwstand (in Fryslân). Ook landelijk is er nog geen antwoord op die vraag. In de vogelbalans 2010 van SOVON wordt de gierzwaluw nog steeds niet vermeld of genoemd in de categorie "onbekend". De 117 Friese Vogelwachten zouden met hun enorme achterban van meer dan 23.000 leden een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de kennis over de ontwikkeling van de broedvogelstand. De Cie. Broedzorg start daarom dit jaar op 31 mei met de eerste van vier jaarlijkse tellingen die inzicht moeten geven in het verloop van het broedbestand.

De inventarisatie van projecten met kunstmatige nestgelegenheden geeft een bevestiging van de kennis die hierover inmiddels is opgebouwd en is een goed uitgangspunt voor meer gedetailleerd onderzoek naar de resultaten in de komende jaren.

Samenvatting

In 2004 is Commissie Broedzorg – BFWW gestart met speciale aandacht voor de Gierzwaluw. De VogelWachten werden geïnformeerd en gestimuleerd tot het doen van onderzoek naar broedgelegenheid, het beschermen daarvan en het beschikbaar stellen van kunstmatige nestgelegenheid. De Cie. Biedt 50% subsidie op de aanschaf van nestkasten, neststenen en dakpanhuifjes door aangesloten VogelWachten. In dit verslag zijn de werkzaamheden van zesendertig VogelWachten in de jaren 2003 – 2010 samengevat.

Gierzwaluwwerk van 36 Friese VogelWachten

	Aantal Wachten	Aantal huifjes, kasten, stenen beschikbaar voor seizoen 2010	Aantal benut 2010 door Gierzwaluw	Benutting onbekend / twijfelachtig
Kolonietellingen	22	-	-	-
Dakpanhuifjes	17	616	46	140
Nestkasten	9	106	3	3
Neststenen	8	135	0	10

Er zijn in ieder geval drie heldere conclusies uit het onderzoek te trekken:

- Gierzwaluwen zijn bijzonder lastig in kunstmatige nestgelegenheid te krijgen. Het kan jaren duren, dat blijkt uit de Friese ervaringen maar ook uit veel projecten in de rest van het land. De kans op succes wordt vooral sterk vergroot als de nieuwe nestplek heel dicht in de buurt komt van traditionele, natuurlijke nestplaatsen (bestaande of te vervangen). Maar ook andere aspecten, zoals de technische uitvoering van dakpanhuifje of nestkast, het aanwezige aantal vogels en de beschikbaarheid van natuurlijke broedplaatsen, spelen ook een rol.
- Tellen van aantallen vogels / broedplaatsen / invliegopeningen geeft alleen plaatselijk inzicht in het verloop van de broedvogelstand als dat intensief, op een systematische manier en over jaren herhaald wordt gedaan. De oorzaken van geconstateerde voor- of achteruitgang zijn daarmee nog niet opgehelderd.
- Er is in binnen- en buitenland nog weinig bekend over de ontwikkeling van de (broed)vogelstand. De vogel is bijzonder in zijn gedrag en lastig te tellen. Het lijkt redelijk te veronderstellen dat het vernielen van traditionele broedplaatsen door sloop en renovatie, zonder dat de (wettelijk verplichte !) vervangende nestgelegenheid wordt verschaft, tot achteruitgang leidt. Maar er worden ook nieuwe broedplaatsen gevonden en ook andere factoren zoals klimaatverandering, grootschalige weersontwikkeling en omstandigheden in de overwinteringgebieden zijn van invloed op aanwezigheid en broedresultaat.

Cie. Broedzorg organiseert op 31 mei 2011 de eerste van vier jaarlijkse Gierzwaluw tellingen om meer inzicht te krijgen in de ontwikkeling van de (broed)vogelstand.

1. Broedseizoen 2010

De eerste Gierzwaluw van 2010 werd in Nederland op 21 maart gesignaleerd, overvliegend noordoost bij Waddinxveen. Nog geruime tijd blijft het daarna bij schaarse meldingen van overvliegende vogels. Vanaf 18 april neemt het aantal meldingen van lokale kolonievogels gestaag toe. Dan worden ook de eerste exemplaren in Fryslân gemeld, 20 stuks in het Lauwersmeergebied. De gebruikelijke piek in het aantal waarnemingen was op 30 april als iedereen tijd heeft om naar boven te kijken. Dat leverde ruim 6.000 gemelde lokale exemplaren op. (alle data volgens de meldingen op www.waarneming.nl).

In 2003 is vereniging Gierzwaluwbescherming Nederland (GBN) gestart met een cameraproject bij nestkasten om meer te weten te komen over de leefwijze van de Gierzwaluw. Er zijn nu 80 camera's geïnstalleerd waarin sinds 2005 elk jaar ongeveer 40 broedgevallen zijn. Diverse eigenaren van die kasten tonen de beelden via webcams en bijna dagelijks doet een aantal van hen verslag van hun bevindingen op de Gierzwaluwen praatgroep ("[Gierzwaluwen, hou ze in de gaten!](#)")

In het Gierzwaluwenbulletin van GBN publiceerde Rick Wortelboer een verslag van het onderzoek naar de nestkastwaarnemingen. Daaraan ontleen we de volgende gemiddelde data in het broedproces. Hieronder de data in de vorm van de mediaan, dat is 50% van de gevallen, over 2005-2010. In een komend nummer van Limosa verschijnt hierover een uitgebreider artikel.

Gemiddelde broedcyclus Gierzwaluw 2005-2010

Aankomst 1e ouder	1 mei
1 ^e ei	18 mei
Gemiddeld aantal eieren	2,5
1 ^e jong uit ei	9 juni
1 ^e jong uitgevlogen	21 juli
Laatste jong uitgevlogen	23 juli
Vertrek laatste ouder	27 juli

In 2011 werd de eerste Gierzwaluw van Nederland gesignaleerd op 1 april, de eerste in Fryslân op 6 april en het eerste ei werd gemeld in een nestkast op 12 mei in Beek-Ubbergen.

Waar staat de Gierzwaluw in het Rijk der Dieren ?

Rijk	Animalia (Dieren)
Stam	Chordata (Chordadieren)
Klasse	Aves (Vogels)
Orde	Apodiformes (Gierzwaluwen en kolibries)
Familie	Apodidae (Gierzwaluwen)
Geslacht	Apus (Apous is oud Grieks voor “zonder voeten”)
Soort	Apus apus (“onze” Gierzwaluw)

Sinds 1828 is in Engeland 10 mei vastgesteld als “Apodophoria”, de dag van de aankomst van de Gierzwaluw. Vastgesteld door onderzoeker Forster.

2. Samenvatting van de tellingen

Hieronder geven we in vier tabellen een samenvatting van de gegevens die we hebben verzameld over de jaren 2003 t/m 2010. Door navraag bij de Wachten konden veel gegevens nader geduid worden en konden ontbrekende jaren alsnog worden ingevuld. Ook werd met behulp van het subsidiearchief van Cie. Broedzorg een aantal projecten met nestkasten, neststenen en dakpanhuifjes gevonden waarvan alsnog gegevens konden worden verzameld. Het overzicht is desondanks nog niet helemaal compleet; er zijn beslist nog meer projecten waarbij Vogelwachten betrokken zijn.

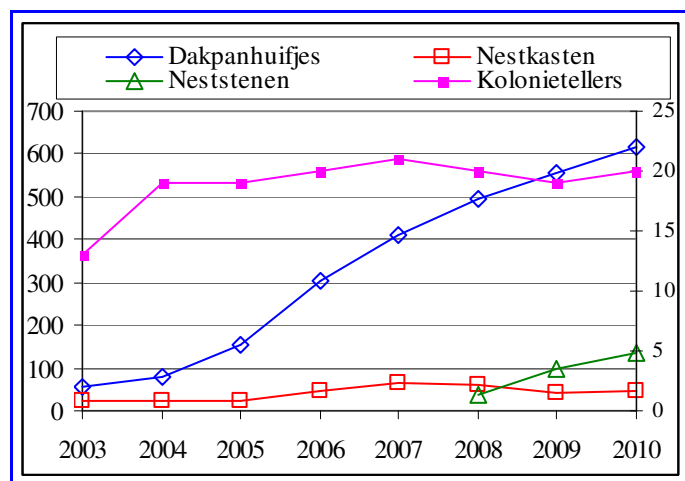
Geen gegevens werden opgenomen van Wachten die:

- de laatste drie jaar geen gegevens meer instuurden
- zeer wisselend gegevens instuurden en geen aanvulling mogelijk bleek
- waarbij het te onduidelijk was en niet achterhaald kon worden waar de cijfers betrekking op hadden

Uiteindelijk zijn van 36 Wachten voldoende gegevens gevonden om opgenomen te kunnen worden in dit jaarverslag. De verdeling over de vier thema's is als volgt:

	Aantal Wachten	Aantal beschikbaar voor broedseizoen 2010
Koloniетellingen	22	-
Dakpanhuifjes	17	616
Nestkasten	9	106
Neststenen	8	135

De ontwikkeling van de drie typen kunstmatige nestgelegenheid en het aantal Wachten dat kolonies telt (rechter as) staat in onderstaande grafiek weergegeven.

2.1 Kunstmatige nestgelegenheid

We geven hieronder de aantallen geplaatste en benutte broedplekken voor drie typen kunstmatige nestgelegenheid: nestkasten, neststenen en dakpanhuifjes.

Het succes van kunstmatige nestgelegenheid is van vele factoren afhankelijk. Uit het broedresultaat en navraag over de kenmerken van de projecten blijkt dat in veel gevallen aan een of meerdere voorwaarden voor succes niet werd voldaan.

Van doorslaggevend belang is dat de kunstmatige nestgelegenheid (kasten / stenen) of ingangen (huifjes) die bedoeld zijn als vervanging van verloren gegane natuurlijke nestplekken (door dakrenovatie, sloop e.d.) op exact dezelfde plaats worden aangebracht als de oude nestplek.

In het vragenformulier is daarom gevraagd naar de details hierover: is de locatie ter plaatse van oude natuurlijke nestgelegenheid en bedoeld als vervanging daarvan ? En wat is de afstand van nieuwe locaties tot natuurlijke broedplaatsen ? Is er gewerkt met lokgeluiden op nieuwe locaties ? Van lang niet alle wachten kregen we hierop voldoende duidelijke antwoorden maar diverse ervaringen passen in onderstaande samenvatting van het probleem.

Een dakpanhuifje moet niet meer 1-3 pannen verwijderd van het oude nest komen te liggen. Ligt de pan verder weg dan zullen de vogels die pan niet of bij hoge uitzondering weten te vinden, ook al omdat de vorm van de opening anders is dan ze gewend zijn. Uit intensieve gedragswaarnemingen is duidelijk geworden dat iedere vogel in een bepaalde kolonie exact weet heeft van alle nestplekken in die kolonie en ook van de kenmerken van de ingang. Het is collectieve kennis die op elk lid van de kolonie wordt overgedragen door middel van geluiden, vliegbewegingen en het bespieden van elkaars gedrag.

Diverse Wachten melden dan ook dat de vogels na de dakrenovatie de plaats van de oude ingangen weer aanvliegen en de huifjes, die er nog geen 10 pannen vandaan liggen, niet kunnen / willen vinden. Anderen melden dat de huifjes op een pand naast het oude pand met nesten niet gevonden worden.

Deze kennis is bij nestkastexploitanten goed bekend. Zij zijn daarom doodsbenauwd om een nestkast te vervangen door een kast die 50 cm verder komt te hangen of waarvan de opening 20 cm verschoven is t.o.v. de oude nestplek. Zelfs een gewijzigde vorm van de opening van een kast kan veroorzaken dat hij niet meer benut wordt !

Op nieuwe locaties is de kans op snelle bezetting nihil, tenzij men werkt met lokgeluiden. Maar ook dan kan het jaren duren voor een kast of neststeen gevonden wordt. Zomaar ergens in een huis van een nieuwbouwwijk, waar nog geen Giertjes nestelen, een stel neststenen in metselen is daarom vrij zinloos.

2.1.1. Dakpanhuifjes

Door zelf een los huifje op een gemaakt gat in een pan te lijmen, door plaatsing van een kant en klare huifjespan, of door het roostertje uit een ventilatiepan te zagen kan een alternatieve invliegopening geschapen worden op plaatsen waar deze verloren gingen door dakrenovatie en/ of nieuwe, te strak sluitende pannen. Sinds 2003 zijn door 17 Wachten totaal 616 (dakpan)huifjes geplaatst.

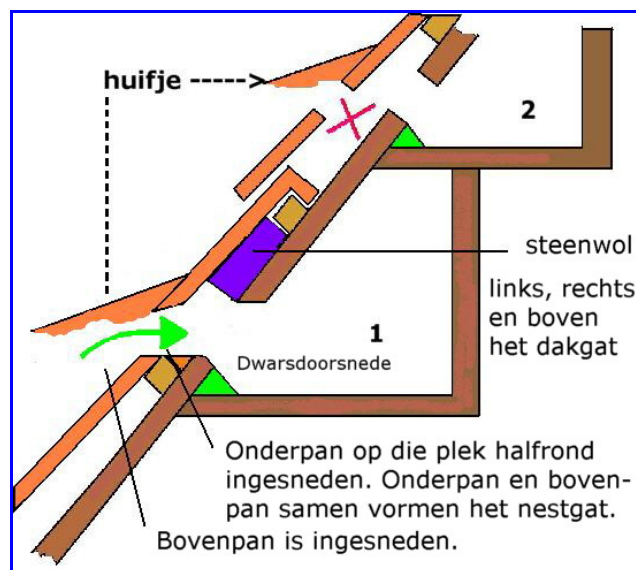
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Totaal aantal huifjes	58	78	155	302	411	494	557	616
Benut	22	22	25	46	66	61	43	46
Benutting onbekend					120	120	120	140

In 2010 werden 46 van de 616 huifjes door Gierzwaluwen benut (als invliegopening naar slaap- en/of broedplek). Van 140 huifjes is de benutting niet bekend omdat er niet gecontroleerd is. Daarvan zitten er 120 op twee kerken in Heeg en 20 op een project in Wergea. Van de Haghakerk in Heeg (25 Huifjes) is echter wel benutting in enige mate geconstateerd. Maar de omvang is onbekend.

In de bijlagen is de volledige tabel met alle huifjesprojecten per VogelWacht opgenomen.

Slechts in een enkel geval werden huifjes benut op een nieuwe locatie waar voorheen geen Gierzwaluwen broedden (Garyp). In alle andere gevallen werden ze alleen benut als ze geplaatst werden op nagenoeg exact dezelfde plek waar voorheen gebroed werd. Een goed voorbeeld is de Haghakerk in Heech, waar alle nestplekken tijdens de pannenrenovatie gemarkeerd werden.

Maar ook dan is er nog geen garantie voor succes. Ook de technische uitvoering kan benutting verhinderen, zoals een onjuiste (b.v. te hoge) positie van het huifje op de pan. De kerk in Heech is een goed voorbeeld van hoe het moet. Vanaf de straat kan men zien dat de huifjes onderaan de dakpan zijn geplaatst, waarbij de “drempel” gelijk met de panlat uitkomt. Onderstaande tekening kan dit verduidelijken.

Fout (boven) en goed geplaatste ingang naar inpandige nestkast.

Bij het bovenste huifje kan de vogel er niet goed in. Hij moet eerst een gat overbruggen en haakt dan mogelijk vast aan het dakbeschoot dat uitsteekt. En als hij er al in komt, kan hij niet meer terug. Groen en paars zijn noodzakelijke opvullingen.

De onderste ingang is niet een huifje maar een bewerkte dakpan die zoveel mogelijk lijkt op natuurlijke, bekende ingangsvormen. (In de tekening ontbreekt de tengel)

Tekening: Harm Peters, Arcen.

2.1.2. Nestkasten

Nestkasten kunnen aan de buitenkant van gebouwen worden opgehangen, maar ook inpandig achter het dakbeschot of tegen een binnenmuur. Toegang kan verschaft worden door een dakpanhuifje op het dak of een gat in de muur met een poortje door de spouw. De meeste kans op succes is er als vorm en structuur van de toegang lijkt op de natuurlijke ingangen die de kolonie kent. In plaats van een huifjespan is het beter om een dakpan scheef te leggen of zo te bewerken dat het lijkt op die scheefliggende pan waar de vogels kennis van hebben. En als er veel achter een wat omhoog gebogen loodslab naar binnen wordt gegaan is het goed om die loodslab na te bootsen.

De grootste kans op succes bestaat ook hier op locaties waar de nestkast exact op de plaats van voormalige nestingen wordt geplaatst, dus als vervanging van natuurlijke nestingen / plekken. Maar ook dan kan het jaren duren voordat de vogels de kast hebben gevonden. Op nieuwe locaties is benutting zeer onwaarschijnlijk.

De enige manier om broeders op nieuwe locaties te pakken te krijgen is het (langdurig) afspelen van lokgeluiden. Of hopen dat er een spreek in nestelt. Die kan dan de weg wijzen voor de gierzwaluw.

In onderstaande tabel zijn nestkastprojecten bij negen Vogelwachten opgenomen. Van de 106 beschikbare nestkasten in 2010 waren er in dat broedseizoen 3 zeker bezet door Gierzwaluwen. In Boijl is te zien dat het drie jaar heeft geduurd voordat 1 van de 4 kasten bezet raakte, terwijl op 30 meter afstand de dichtstbijzijnde natuurlijke broedplaatsen zijn. Ook in Joure moest jaren op de eerste bezetting gewacht worden. De bezetting van vier kasten in Donkerbroek is niet zeker.

Het beeld wordt verder sterk bepaald door de 80 kasten in Kollum e.o. Aan de kasten ligt het niet dat ze niet bezet zijn. Het is het beproefde model Zeist-2, door vrijwilligers van de Wacht gebouwd. Dit jaar wordt getracht de giertjes met lokgeluiden in de kasten te krijgen.

Overzicht nestkastprojecten

Wacht	Nestkasten	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Boijl	Aantal nestkasten				5	5	5	5	5
	Bezet				0	0	0	1	1
Donkerbroek	Aantal nestkasten	2	2	2	4	4	4	4	4
	Mogelijk bezet	0	0	2	2	3	4	3	4
Dronrijp	Aantal nestkasten	1	1	1	1	1	1	1	1
	Bezet	0	0	0	0	0	0	0	0
Gaastmeer	Aantal nestkasten					1	1	1	1
	Bezet					0	0	0	0
Heerenveen	Aantal nestkasten								9
	Bezet								0
Joure	Aantal nestkasten	3	3	3	3	4	4	4	4
	Bezet	0	0	0	0	0	0	1	1
Kollum	Aantal nestkasten						2	2	2
	Bezet						0	2	1
Koudum en Hemelum	Aantal nestkasten					80	80	80	80
	Bezet					0	0	0	0
Sexbierum	Aantal nestkasten	2	2	2	2	2	2	2	2
	Bezet	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal aantal kasten		8	8	8	15	97	97	97	106
Aantal bewoond		0	0	0	0	0	0	4	3
Bezetting mogelijk				2	2	3	4	4	3

2.1.3. Neststenen

Neststenen worden ingemetseld in spouwmuren. Uit ervaringen in den lande is bekend dat benutting vooral plaatsvindt op locaties waar al eerder gierzwaluwen gebroed hebben. Plaatsing is dus vooral zinvol in nieuwe gebouwen op de plaats van een gesloopt gebouw waar gebroed werd. Maar ook dan is zorgvuldige plaatsing, die zoveel mogelijk lijkt op de oude broedgelegenheid, van groot belang. Als de oude broedplaats onder de dakgoot was moeten de stenen zo dicht mogelijk in de buurt ook onder de dakgoot worden geplaatst.

En als ze eerst in een gat in de muur naar binnen gingen moet de nieuwe ingang zo goed mogelijk lijken op dat oude gat.

In onderstaande tabel zijn neststeenprojecten van negen Vogelwachten opgenomen. Van de totaal beschikbare 135 stenen werd tot en met seizoen 2010 nog geen enkele steen benut door Gierzwaluwen. Van de stenen in de kerk van Stiens is dat echter niet geheel zeker omdat niet (voldoende) is gecontroleerd. De stenen zijn vooral geplaatst op nieuwe gebouwen, waarbij vaak onvoldoende rekening is gehouden met plaats en karakter van de oude nestgelegenheid (als die er al was). Daarmee wordt het beeld bevestigd van bovenbeschreven voorwaarden voor benutting. Wel is het zo dat het om relatief nieuwe projecten gaat. Het is niet uitgesloten dat de stenen in de komende jaren alsnog bezet raken, maar gezien de eerder geschetste randvoorwaarden lijkt het niet waarschijnlijk.

Overzicht neststeenprojecten

VogelWacht	Neststenen	2008	2009	2010
Franeke	Aantal neststenen		32	32
Appartementengebouw	Bezete		0	0
Harlingen	Aantal neststenen		8	8
Flat Zuiderhaven	Bezete		0	0
Heeg	Aantal neststenen	18	18	18
Nieuwe School	Bezete	0	0	0
Hurdegaryp	Aantal neststenen			19
Nieuwe school	Bezete			0
Oosterwolde	Aantal neststenen		10	10
Seniorenflat	Bezete		0	0
Rinsumageest	Aantal neststenen			18
Nieuwe school	Bezete			0
Stiens	Aantal neststenen		10	10
Grote kerk	Bezete		0	0
Wommels	Aantal neststenen	20	20	20
Nieuwe School	Bezete	0	0	0
Totaal neststenen		38	98	135
Totaal bezet		0	0	0

2.1.4. Conclusie kunstmatige nestgelegenheid

Slechts in een zeer klein aantal gevallen van de onderzochte locaties worden kunstnesten door gierzwaluwen benut. Eigenlijk alleen hier en daar een huifjesingang, slechts 3 van de 106 nestkasten en geen enkele van de 135 neststenen in spouwmuren.

Beschikbare kunstmatige nestgelegenheid en broedresultaat

	Aantal Wachten	Aantal huifjes/kasten/stenen beschikbaar v. seizoen 2010	Aantal benut 2010 door Gierzwaluw	Benutting onbekend / twijfelachtig
Dakpanhuifjes	17	616	46	140
Nestkasten	9	106	3	3
Neststenen	8	135	0	10

Deels is de verklaring voor de niet-bezetting dat de kasten /huifjes / stenen nog maar kort beschikbaar zijn. Er moet altijd gerekend worden op een jaar of 2-3 voordat, ook op kansrijke locaties, benutting een feit is. Ook bij vele projecten in den lande blijken vele jaren nodig voordat een kasten- of stenenproject gevonden wordt. Soms de eerste na drie jaar en voor de volgende vijf is dan nog eens vijf jaar nodig.

Ook zou het kunnen zijn dat er (nog) niet genoeg broedvogels aanwezig zijn om de nesten te bezetten. Er zijn misschien wel genoeg natuurlijke broedplaatsen beschikbaar en misschien raken ze pas bezet als er (nog meer) traditionele nestgelegenheid verloren gaat.

Naast deze onzekerheden in de verklaring zijn een drietal andere aspecten altijd van invloed en bepalen altijd (mede) de kans op succes.

- Afstand tot de te compenseren, traditionele broedplaatsen. Bij vervanging van natuurlijke nestplekken die verloren gingen door sloop of renovatie, is het van groot belang dat de ingangen nagenoeg exact op dezelfde plaats komen als de oude ingangen. Hoe verder de nieuwe plek verwijderd is en sterker afwijkend van het karakter van de natuurlijke nestplekken (bijvoorbeeld van dakbeschot naar nestkast), hoe kleiner de kans dat hij gevonden wordt. Alleen door puur geluk of met de hulp van een wegwijzende spreekw kan er een giertje in terecht komen.
- De vorm en structuur van de nieuwe nestingen moeten zoveel mogelijk op de oude ingang lijken. Als ze (scheef liggende of beschadigde) dakpannen gewend waren zou niet een huifje maar een bewerkte dakpan gemaakt moeten worden. En als ze omgebogen loodslabben kennen, moeten die nagebootst worden. Broedplaatsen achter dakgoten zijn geschikt voor nestkasten onder die dakgoot.
- Uit praktijken elders in het land is bekend dat het afspelen van lokgeluiden succes kan opleveren op vervanglocaties en op locaties die niet te ver van bestaande kolonies liggen. In ieder geval op drie locaties wordt dit jaar (alsnog) met lokgeluiden gewerkt. (Boazum, Koudum en Woudsend).

Plaatstrouw van Gierzwaluwen, door Marjos Mourmans

Een familie verhuist in de zomer van 1995 naar een boerderij waar tot hun grote vreugde Gierzwaluwen blijken te broeden. In het najaar daarop wordt de boerderij verbouwd. Het volgende voorjaar wordt vol verwachting uitgekeken naar de terugkeer van de gierzwaluwen. Die komen wel maar de vogels gedragen zich anders en komen niet tot broeden.

Men neemt in het najaar contact op met de aannemer. Hij vervangt lukraak wat pannen door gierzwaluwpennen, dan zou het wel goed komen. Het volgende broedseizoen keren de gierzwaluwen weer terug naar de boerderij waar ze de hele zomer blijven zoeken en aanvliegen maar met de huifjespannen doen ze niets.

In de winter daarna belt de mevrouw met mij. Het blijkt dat er bij de verbouwing destijds niets aan het dak was veranderd, dat was in prima staat. Wel hadden ze nog ontbrekende dakgoten laten aanbrengen. En het bleek dat de Gierzwaluwen wel onder de dakgoten naar broedruimte hadden gezocht. Als de goot ontbreekt, nestelen gierzwaluwen vaak boven op de muren onder/achter de dakrand. Als later goten worden aangebracht, zijn die broedplaatsen onbereikbaar geworden voor de gierzwaluwen.

Ik heb toen geadviseerd om nestkasten bovenaan de muren te hangen met de bovenkant tegen de goot aan. Het voorjaar daarop kwamen de vogels weer terug en vonden binnen enkele dagen de nestkasten en daar broeden ze nog steeds.

De gierzwaluwen zijn dus na twee broedseizoenen van tevergeefs zoeken, opnieuw voor de derde keer terug komen zoeken naar de oude nestplaatsen.

De vogels hebben dus twee broedseizoenen lang niet elders gebroed. De recentere nestplaats zou dan nog vers in hun geheugen hebben gelegen en ze zouden naar die nieuwere locatie zijn teruggekeerd.

Marjos Mourmans, <http://www.zwaluwen.info/>

2.2 Kolonietellingen

Sinds 2003 worden door Cie. Broedzorg gegevens van de aangesloten VogelWachten verzameld over gierzwaluwkolonies. Daarbij worden verschillende methoden en motieven gehanteerd. Sommige wachten proberen zo veel mogelijk invliegopeningen te vinden en deze jaar op jaar te controleren. Het aantal neemt daardoor toe wat dus niet gezien mag worden als toename van de populatie. Anderen proberen een schatting te maken van het aantal vogels of het aantal broedparen in een stad of dorp. Weer anderen houden alleen een beperkt aantal adressen met broeders in de gaten. Maar de telmethoden en criteria die gehanteerd worden zijn vaak niet duidelijk omschreven of (ons) onbekend.

Het is niet gelukt om een aantal typen te omschrijven waar de diverse soorten waarnemingen in kunnen worden ondergebracht. Deels omdat de typen lastig te karakteriseren zijn en deels omdat niet achterhaald kon worden (te weinig tijd, geen respons) hoe en wat er precies is geteld. Er mag echter wel worden aangenomen (bij de meeste Wachten is dat zeker het geval) dat per Wacht wel steeds op dezelfde manier wordt geteld / onderzocht. Dus per Wacht is er wellicht toch een conclusie te trekken (maar alleen door de waarnemers zelf) over toe- of afname van het broedbestand in een bepaald gebied. Voor de meeste Wachten gaat het echter

vooral om beschermingsactiviteiten zoals het informeren van bewoners en bedrijven, het bewaken van renovaties en sloop en het beschikbaar stellen van kunstmatige nestgelegenheid. De volledige tabel met kolonie / vogeltellingen en inventarisaties van broedplaatsen / invliegopeningen door 20 Vogelwachten is in de bijlagen opgenomen.

2.2.1. De MUS-tellingen 2007-2010

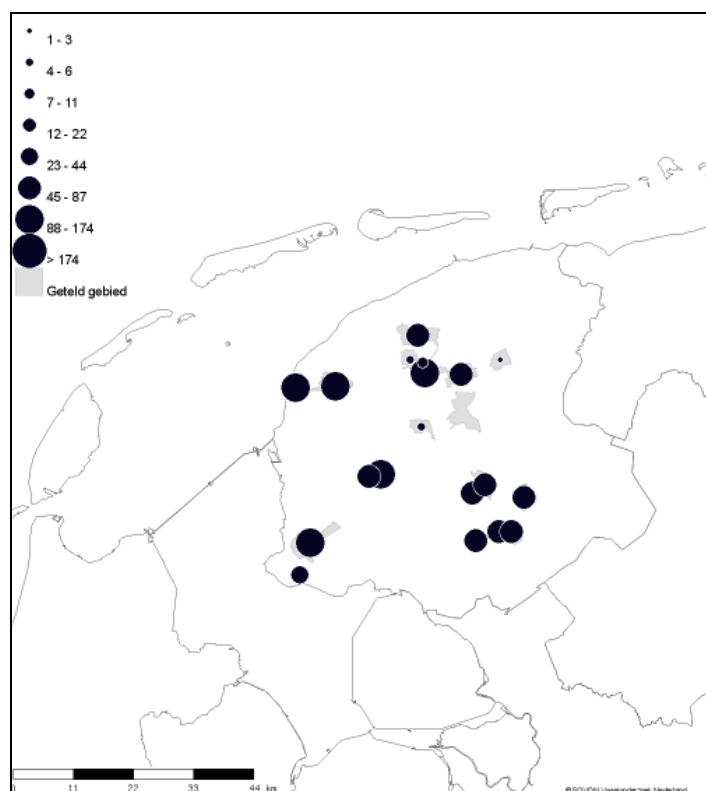
Deze telling wordt drie maal per voorjaar gedaan gedurende 5 minuten op 12 punten in een postcodegebied. Er zijn twee ochtendtellingen en bij de derde avondtelling wordt ook de Gierzwaluw geteld. In die vijf minuten moet van elke vogelsoort op elk punt het maximaal tegelijkertijd aanwezige aantal genoteerd worden (gezien of gehoord). Hoog vliegende groepen die op meerdere punten worden gezien mogen maar op één punt worden doorgegeven.

In Fryslân worden momenteel MUS-tellingen gedaan in een stuk of 18 postcodegebieden. Er wordt geteld in (delen van) Leeuwarden, Sneek, Harlingen, Franeker, Stiens, Woudsend, Koudum, It Heidenskip, Warns, Molkwerum, Bakhuizen, Noardburgum, Warten, Reduzum, Oldeholtade, Nieuweschoot, Katlijk, Mildam en Luinjeberd.

Zie het kaartje hieronder over de telling in 2010.

MUS-telling Gierzwaluw Fryslân 2010

bron: www.sovon.nl

De grijze gebieden zijn postcodegebieden waar geteld werd (18), de zwarte cirkels zijn een maat voor het aantal Gierzwaluwen per postcodegebied (4 cijfers). Tijdens de derde (avond) telling in 2010 werden 1.210 vogels geteld in 14 postcodegebieden.

Het aantal wordt vooral bepaald door (vrij grote) kolonies in een paar steden. Het aantal getelde gebieden is verder erg klein (15 in 2010) en de tellers hebben wellicht niet speciaal gelet op de Gierzwaluw want in 5 minuten moeten alle vogelsoorten geteld worden.

Tijdens de derde (avond)telling (tussen 15 juni en 15 juli en tussen 19.00 u. en zonsondergang) is er wel wat extra aandacht mogelijk voor de Gierzwaluw want de activiteit van veel andere soorten is dan aanzienlijk minder dan tijdens de eerste twee ochtendtellingen. Maar de aantallen kunnen binnen die 5 minuten sterk uiteenlopen zodat grote variaties in getelde aantallen mogelijk zijn. Gedeeltelijk wordt dit opgevangen door per pc-gebied op 12 punten te tellen (dat kost 1,5 – 2 uur) maar dat levert weer het bezwaar op dat men waarschijnlijk diverse keren dezelfde vogels telt. Weliswaar wordt geadviseerd om hoog vliegende groepen maar 1 keer te noteren, maar ook die variëren sterk in de loop van 1,5 -2 uur. Een “verzamelvlucht” van 80 vogels kan 10 minuten duren, waarna de groep uiteenvalt naar lager hoogte en je er nog maar 20 ziet. In de handleiding voor MUS wordt voor de Gierzwaluw de volgende aanwijzing gegeven: “Tel niet alleen de laagvliegende exemplaren maar ook de hoger vliegende. Wordt dezelfde hoogvliegende groep op meerdere telpunten gezien, noteer deze dan slechts een keer”.

Het is moeilijk voorstelbaar dat er op deze wijze een voldoende betrouwbaar beeld kan ontstaan voor de stand van de Gierzwaluw. Was 2008 werkelijk zo’n slecht jaar voor de Gierzwaluw ? En 2009 opeens zo goed ? “De index voor Nederland is “significant”, maar doordat de reeks nog vrij kort is (4 jaar) kan die het jaar erop weer wijzigen. De index voor Fryslân is door het geringe aantal tellingen niet significant” (Sovon). Zie artikel over vier jaar MUS in : [SOVONNIEUWS-2011-1.pdf](#)

Zoveel is zeker, met een groter aantal tellingen komen we meer met zekerheid te weten. En door middel van statistische analyses, waarbij bijvoorbeeld gekeken wordt naar de invloed van het tijdstip van waarneming en de weersomstandigheden, kan interessante informatie verkregen worden over de leefwijze van de Gierzwaluw. Maar dat kan alleen met een groot aantal waarnemingen / telpunten.

Avondtelling Gierzwaluw MUS 2007-2010, Fryslân

	Aantal PC-gebieden		Gemiddeld aantal per PC-gebied-Fr.	Index Fryslân	Index NL
	Aantal getelde PC-gebieden	waarin GZ werd aangetroffen			
2007	18	17	59	100	100
2008	18	17	43	73	88
2009	15	15	65	109	115
2010	15	14	81	136	101

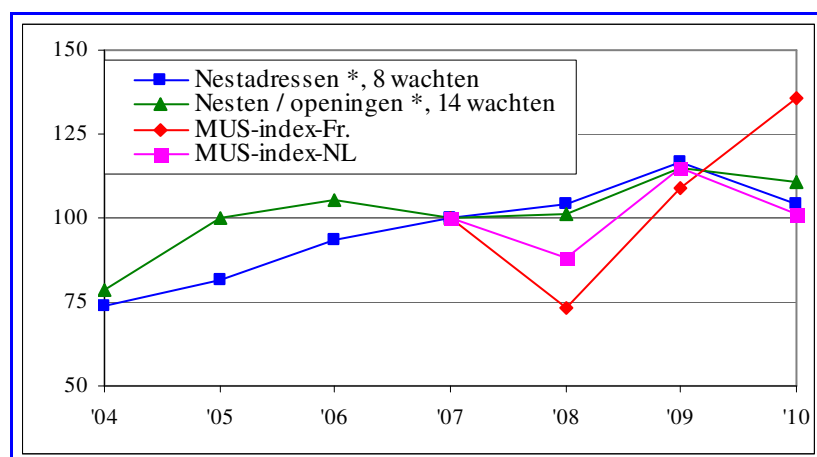
2.2.2. Vergelijking MUS met de Friese inventarisaties

In onderstaand blokje staat een optelling van de kolonietellingen door de Friese Wachten. Daarbij zijn alleen de tellingen meegenomen welke compleet zijn over de jaren 2004-2010. (In de tabel met * aangegeven). Hoewel het om verschillende grootheden gaat (geschat aantal broedparen, getelde vogels, aantal invliegopeningen, meer of minder intensief geteld/ gezocht etc.) geeft het totaal misschien toch een indicatie over het verloop van de broedvogelstand omdat per wacht elk jaar (ongeveer) op dezelfde manier wordt geteld.

	'03	'04	'05	'06	'07	'08	'09	'10
Nestadressen *, 8 wachten		57	63	72	77	80	90	80
Nesten / openingen *, 14 wachten		575	735	771	733	740	841	813
Aantal tellende Wachten	14	19	19	20	21	20	19	20

Hieronder is het verloop grafisch weergegeven. Om de vergelijking met de MUS-indexen mogelijk te maken zijn de waarden van de Vogelwachtreeksen ook omgerekend bij een index van 100 in 2007.

Friese kolonietellingen en MUS-Index

Wat opvalt is dat de lijnen van het aantal nestadressen en totaal aantal vogels / invliegopeningen e.d. aardig gelijk oplopen en in het begin toenemen. De verklaring voor die toename in het begin is (voor een onbekend deel) dat er bij een aantal Wachten naar invliegopeningen wordt gezocht. In de loop der jaren worden er steeds meer gevonden (Dronrijp, Koudum, Garyp). De stijgende lijn bewijst dus geen toename van het aantal broedparen. In de laatste jaren vlakt het verloop af, o.a. omdat de meeste nestplekken wel zijn gevonden, vooral bij de kleinere kolonies.

Verder valt op dat de MUS-indexen min of meer gelijk op gaan met de Friese tellingen. Alleen de MUS voor Fryslân ligt in 2010 opmerkelijk hoog en is in 2008 erg laag. De Friese MUS-index is gebaseerd op een erg klein aantal tellingen (15) en is dus gevoelig voor extremen.

Toch mag uit het enigermate gelijk opgaan van de lijntjes zeer waarschijnlijk niet afgeleid worden dat beide waarnemingssystemen betrouwbaar zijn. Ze kunnen ook beiden fout zijn.

De Vogelwachtlintjes zijn niet betrouwbaar omdat het een som van “appels en peren” is en de MUS-indexen omdat het aantal waarnemingen zeer beperkt is ten opzichte van de mogelijke grote variaties in aantallen waargenomen vogels.

2.2.3. Conclusie kolonietellingen

Uit de Friese cijfers is geen conclusie te trekken over het verloop van het broedbestand van de Gierzwaluw, althans niet als totaal van de Wachtgebieden waar geteld is. Mogelijk is er wel per wachtgebied een echte trend vast te stellen. Door de soms jarenlange ervaringen zijn min of meer duidelijke indrukken van het verloop ontstaan. En er is informatie beschikbaar gekomen over het gebruik van natuurlijke broedgelegenheid. Daar gaat regelmatig wat van verloren maar er worden door de vogels zelf ook nieuwe broedplekken gevonden. Een enkeling is stellig in de waarneming dat er voldoende natuurlijke nestplekken zijn, anderen melden gestadige achteruitgang van zowel aantal nestplekken als aantal vogels.

Maar het waarnemen en tellen van kolonies is ook leuk en leerzaam. Men kan zich verbazen over het gedrag van de vogels en tijdens het waarnemen contact leggen met nieuwsgierige bewoners en hen over deze bijzondere vogel vertellen. Ook dat is soms een motief om op een mooie zomeravond wat door het dorp te slenteren en naar de daken te kijken. En tenslotte levert het noteren van de exacte nestingang belangrijke informatie op voor de bescherming ervan. Bij dreigende renovaties en sloop kan actie ondernomen worden en er komt belangrijke informatie beschikbaar voor het met succes aanbrengen van vervangende nestgelegenheid. Goede redenen dus voor alle Wachten om door te gaan met dit werk.

2.2.4. BFWW Gierzwaluw telling 2011

Toch is er behoefte aan informatie over de ontwikkeling van de broedvogelstand want momenteel is het gewoon niet bekend hoe de Gierzwaluw het doet. In de jaarlijkse vogelbalans van SOVON komt de Gierzwaluw niet voor of staat in de categorie “onbekend”. De enige systematisch verzamelde landelijke informatie wordt de laatste vier jaar vergaard in het kader van de hierboven behandelde SOVON-telling MUS.

Een belangrijk lokaal onderzoek wordt gedaan door Hein Verkade e.a. in Noordwijk-Binnen. Daar wordt om de vijf jaar (1998, 2003 en 2008) op een systematische wijze gezocht naar invliegopeningen. Verslagen daarover zijn verschenen in het tijdschrift van de Vereniging voor natuur en vogelbescherming Noordwijk, [De Strandloper, april 2005 nr.2](#) en december 2009 nr. 4. Hier werd, naast erg veel gedetailleerde informatie over b.v. veranderingen in het type broedplaatsen en verschuivingen daarin, geconstateerd dat de populatie van 2003 naar 2008 met 14% is afgenomen (aantal invliegopeningen). Dit past bij de lage MUS-indexen voor dat jaar. Maar er ontstonden ook sterke vermoedens dat dit niet komt door een afname van geschikte broedplekken maar door afname van het aantal broedvogels. Omstandigheden in de trek en overwinteringgebieden, evenals globale weersomstandigheden in Europa, zoals het typische voorjaar van 2007, kunnen ook van invloed zijn op de aantallen aanwezige vogels en op het broedbestand en de jaarlijkse fluctuaties daarvan.

Over de ontwikkeling van het broedbestand in andere landen is (ons) ook weinig bekend. Recentelijk kwam de **Duitse vogelbalans** 2010 beschikbaar. Daarin staat de Gierzwaluw

zowel voor de periode 1990-2008 als voor de periode 2004-2008 genoteerd met een achteruitgang van 20 – 50 %, een erg ruime marge.

In **Groot-Brittannië** deed Sarah Niemann in 2008 een onderzoek met de conclusie dat het broedbestand van 1995-2007 met 29% is afgenomen. Voor de Britse Vogelorganisatie RSPB was dat aanleiding om de vogel in de categorie “oranje” te plaatsen (tussen rood en groen) en een nationale inventarisatie- en beschermingsactie op touw te zetten.

Op grond van 996 waarnemingen wordt van 2008 op 2009 een toename van 8 % gemeld in het jaarverslag Engelse Broedvogels 2009. Dat zou verklaarbaar zijn gezien de dip in 2008 maar ook bij deze telling bestaan twijfels. Het is gebaseerd op een soort MUS-telling, maar nog minder toegespitst op de Gierzwaluw en alleen in de ochtenduren. Maar misschien dat door het grote aantal deelnemers toch een betrouwbaar beeld wordt weergegeven.

Er zijn globaal twee systemen mogelijk om toch inzicht te krijgen in het verloop van de broedvogelstand.

- systematisch nestplekken onderzoek (zoals in Noordwijk-Binnen). Dit is erg tijdrovend en alleen lokaal uitvoerbaar door een team van zeer gemotiveerde vrijwilligers met (bijna) wetenschapsambities. Er moeten meerdere kolonies op dezelfde manier onderzocht worden met uiteenlopende (representatieve) kenmerken om uitspraken over het broedbestand in het algemeen te kunnen doen.
- Een groot aantal korte (steekproef)tellingen van aantallen vogels, zoals bij MUS, maar dan vaker en doelgericht kijkend naar de Gierzwaluw. De kunst is alleen om voldoende telpunten bezet te krijgen met mensen die het verschil kennen tussen een Gierzwaluw en een Huis- of Boerenwaluw.

De BFWW heeft die grote achterban (meer dan 23.000 leden bij de 117 aangesloten VogelWachten) en heeft besloten tot het organiseren van een dergelijke telling. De eerste telling, gedurende 5 minuten in de avonduren, is op 31 mei 2011 en vervolgens op 15 juni, 30 juni en 15 juli. Vele Wachten lopen al door hun gebied op zoek naar invliegopeningen. Deze standaardtelling kan dan zonder veel extra inspanning ook worden gedaan. Ook MUS-tellers kunnen hem er aansluitend bij doen.

De telregels in het kort

- Er zijn jaarlijks vier tellingen van elk 5 minuten op een vast punt en in de avonduren.
- De eerste teldag is 31 mei (tussen 19 en 21 u.) en de andere drie zo dicht mogelijk bij 15 juni, 30 juni en 15 juli (tussen 20 en 22 uur). Elke dag kent een marge van twee dagen voor en na de genoemde dag.
- Men krijgt een paar uur voor de telling een E-mail met een GO ! of een advies voor uitstel van de telling wegens te slecht weer
- Elke avond wordt gedurende precies 5 minuten het maximaal aantal Gierzwaluwen geteld dat tegelijkertijd aanwezig is.
- Telresultaten na elke telling apart melden op de website:
http://bfvw.waarneming.nl/waarnemingen_all_wg3.php?groep=1 .

Tel ook mee

U kunt zich op elk moment aanmelden voor deelname aan de Gierzwaluwtelling. De tellingen zullen jaren gaan lopen ! Aanmelden met opgave van naam en woonplaats op gierzwaluw@bfvw.nl . We sturen u dan alle benodigde info met de laatste versie van de handleiding en een lijst met bezette en vacante telpunten. Per persoon kunnen op een avond tussen 20 en 22 u. makkelijk 10 punten geteld worden.

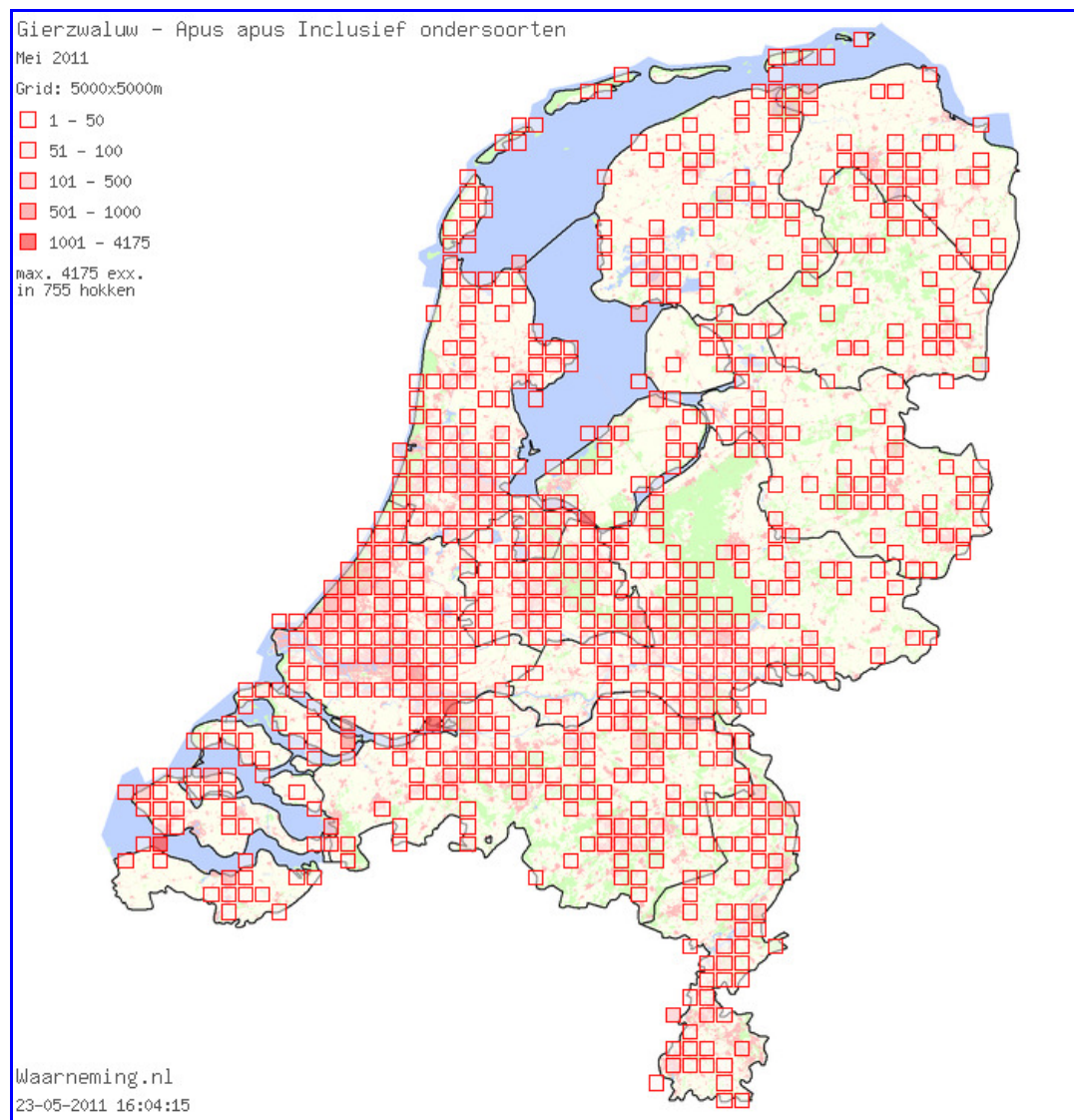
Informatie over de MUS-telling van SOVON vindt u op [SOVON-MUS](#) . Deze telling van stads- en dorpsvogels loopt nu voor het vijfde jaar en kan heel goed met de Friese Gierzwaluwtelling gecombineerd worden. Vooral in Fryslân zijn extra MUS-tellers welkom omdat in vergelijking met veel andere provincies een lager aantal postcodegebieden geteld wordt.

Op de website www.waarneming.nl staan meer dan 7 miljoen vogelwaarnemingen. Iedereen kan door deze enorme database bladeren. Dagelijks komen er 5.000 – 10.000 bij ! U kunt sorteren op provincie, zeldzaamheid, soort, gebied, etc.

Op de kaart van Nederland kunt u bijvoorbeeld zien in welke hokken van 5 x 5 km de Gierzwaluw in mei 2011 is waargenomen. Als de BFVW-telling van 31 mei een succes wordt zullen in Fryslân bijna alle hokjes rood gekleurd kunnen zijn ! Zie: Waarneming.nl-Gierzwaluw 24 mei 2011 . U kunt zelf andere jaren en maanden kiezen.

Waarnemingen Gierzwaluw mei 2011 per 5 * 5 kilometerhok, stand 24-5-2011

3. Resultaten en ervaringen per Vogelwacht

In dit hoofdstuk staat per Vogelwacht een samenvatting van de resultaten en ervaringen met kunstmatige broedgelegenheid en de tellingen van stads-, dorps- of wijkkolonies.

Alle teksten en tabellen zijn in concept aan de Vogelwachten voorgelegd ter commentaar en/of aanvulling. We hebben zo veel mogelijk adressen van projecten met kunstnesten en huifjespannen bijgevoegd. Men wordt opgeroepen eens te gaan kijken en bevindingen over benutting van kasten of huifjes door te geven aan de genoemde contactpersoon.

Apus apus broedt van Dublin tot Peking en van de Noordkaap tot Tunesië maar niet op IJsland.

In Europa komen nog vijf andere gierzwaluwsoorten voor als broedvogel: de Vale Gierzwaluw (zuiden van Spanje, Italië, Giekenland), de Alpengierzwaluw (ook Zuid-Europa maar iets noordelijker tot de Alpen), de Kaffergierzwaluw en de Huisgierzwaluw (zeldzaam, beiden uiterste zuiden van Spanje).

Cijferreeksen die grote

schommelingen laten zien en niet geduid konden worden zijn weggelaten.

Bij kolonietellingen en inventarisaties van broedplekken wordt zoveel mogelijk aangegeven om wat voor soort telling het gaat. De belangrijkste categorieën zijn “schatting aantal broedparen”, “geteld aantal invliegopeningen”, “maximum aantal vogels (in verzamelvluchten)” en “gemiddeld aantal vogels”.

De samenvattingen staan op alfabetische volgorde volgens de plaatsnaam waarin de kolonies / nestkasten zich bevinden. De meeste komen overeen met de naam van de Vogelwacht, waar dit niet het geval is, is dit er bij vermeld.

Bitgum

In Bitgum zit een kleine kolonie die geteld wordt door een schatting te maken van het maximum aantal vogels dat tegelijk boven de dorpskern vliegt. Er zijn een drietal nestadressen bekend waar men de vogels ook naar binnen heeft zien gaan.

Contact: Jaap Schiphof op jaap.rinske@wanadoo.nl

Bitgum	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Max. aantal vogels	14	14	20	25	27	26	25	25

Boazum

In juni 2008 zijn op het dak van de Kerk van Boazum 25 huifjes geplaatst. Er werd al enige jaren niet meer gebroed in de kerk. Tot en met 2010 zijn er geen activiteiten van gierzwaluwen bij de huifjes waargenomen. Er zit geen isolatie op het dak en achter de huifjes is nestmateriaal (stro) aangebracht. Er is niet met lokgeluiden gewerkt maar dat wordt in 2011 alsnog uitgetoetst.

Adres: Protestantse kerk Boazum.

Contact: Auke Land op SE595171-T@telfort.nl

Boazum	2008	2009	2010
Adressen met huifjes, kerk	1	1	1
Aantal huifjes	25	25	25
Benutte huifjes	0	0	0

Boijl

Bij vijf woonhuizen zijn in mei 2006, op ca. 30 meter afstand van natuurlijke broedplaatsen, nestkasten opgehangen. In 2009 en 2010 was een nestkast bezet.

Op een enkel adres wordt de bezetting met natuurlijke broedplaatsen bijgehouden.

Adressen nestkasten: Kerkweg 7, 18, 26, 30 en 41.

Contact: B. Nijsingh op fam.nijsingh@hetnet.nl

Boijl	2006	2007	2008	2009	2010
Aantal natuurlijke nestadressen	1	1	1	1	1
Aantal invliegopeningen	1	1	1	2	2
Aantal adressen met nestkasten	5	5	5	5	5
Aantal nestkasten	5	5	5	5	5
Bezet	0	0	0	1	1

Burdaard

In 2009 werden 18 neststenen aangeschaft maar deze bleken niet te passen in de muren van de nieuwe school. Ook bij het nieuwe Dorpshuis/MFC in 2010 bleken de stenen niet te passen. Ze liggen nu in opslag te wachten op een bestemming.

Contact: Joop Ludema op j.Ludema@hetnet.nl

Donkerbroek

In 2002 zijn 2 nestkasten aan de Melkfabriek in Donkerbroek gehangen. Deze raakten in 2005 bezet. In 2006 zijn aan een andere kant nog twee kasten opgehangen. Eentje raakte daarvan in 2007 bezet en de tweede een jaar later. Sindsdien zijn mogelijk zo nu en dan wel kasten bezet maar er wordt niet intensief gecontroleerd. In juni 2010 zijn twee nestkasten aan de kerk bevestigd.

Adres: Melkfabriek Donkerbroek en de kerk.

Contact: Wietze Meijerhof op W.Meijerhof@telfort.nl

Donkerbroek	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Aantal adressen met nestkasten	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Aantal nestkasten	2	2	2	2	4	4	4	4	4
Aantal kasten bezet	0	0	0	2	2	3	4	3	4

Drachster Kompagnie

De heer van der Heide controleert elk jaar de enige twee adressen met natuurlijke nestgelegenheid in het dorp. Het ene is een dubbel woonhuis met 1 - 3 nestingen in muurscheuren onder de goot en het andere is een voormalige Pastorie met 3 - 8 natuurlijke nestingen op vier hoeken bij de dakvorsten. Beide adressen worden "al vele jaren" als nestplek gebruikt.

Contact: A. van der Heide, 0511 – 342 033.

Drachster Kompagnie	2008	2009	2010
Aantal natuurlijke nestadressen	2	2	2
Aantal invliegopeningen	3	6	11

Dronrijp

Sinds 2005 hangt er een gierzwaluwnestkast die elk jaar door een spreeuw wordt bewoond. Niet ver er vandaan zitten wel gierzwaluwkolonies. De idee is dat daar plaats genoeg is.

De wacht telt met een ploegje in het hele dorp zoveel mogelijk invliegopeningen van natuurlijke nesten achter pannendaken. Gevonden openingen worden het jaar daarop gecontroleerd. Er worden zo steeds meer invliegopeningen gevonden (systeem Earnewâld, Grouw, Woudsend). In 2010 was het al opgelopen tot 98.

Contact: Johannes van der Meer op j.meer520@upcmail.nl

Dronrijp	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Aantal natuurlijke nestadressen										
Aantal invliegopeningen	6	38	36	46	36	46	49	95	89	98
Aantal nestkastadressen	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Aantal nestkasten	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kasten bezet	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Earnewâld

Op de NH Kerk van Earnewâlde nestelden tot 2009 gierzwaluwen. Bij de dakrenovatie in 2009 zijn er 20 huifjespannen geplaatst. Deze worden voornamelijk door mussen benut, niet door gierzwaluwen. De giertjes blijven zoeken naar de oude plekken. Ook 5 huifjes op een woonhuis worden niet benut; ook hier “houden ze de oude route aan” .

Adressen: P.Miedemaweg 7 (5 huifjes), Tsjerkepaed, NH Kerk (20 huifjes)

Al vele jaren worden de natuurlijke broeders intensief bijgehouden. Gaandeweg worden meer invliegopeningen gevonden.

Contact: Johan de Graaf op garyp@bfvw.nl (Vogelwacht Garyp-e.o.)

Roel Wassenaar 0515 - 539 246, telt de invliegers in Earnewâld

(Zie voor de resultaten in Garyp aldaar)

Earnewâld	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Tal nestadressen, natuurlijk	5	5	4	9	9	13	15	13
Geschat aantal broedparen	10	5	5	17	16	23	34	29
Aantal huifjesadressen							2	2
Totaal aantal huifjes							25	25
Benutte huifjes							0	0

Franeke

In april 2009 werden 32 neststenen ingemetseld in vier appartementsgebouwen in de Professorenbuurt van Franeke. Geen bezetting tot en met 2010. Geen gierzwaluwenkolonie voorheen in deze buurt.

Adres: Aan het einde van de Prof. Venemastraat (32 neststenen)

Contact: vogelwachtfraneke@hetnet.nl

Franeker	2009	2010
Adressen met neststenen	4	4
Aantal neststenen	32	32
Aantal bezet	0	0

Gaastmeer

Op nu totaal 6 adressen zijn sinds 2001 een toenemend aantal van nu 63 huifjespannen geplaatst. Deze worden, voor zover bekend, nog niet benut. Van een aantal is de benutting onbekend. Een nestkast wordt sinds 2007 nog niet gebruikt door een gierzwaluw maar wordt meestal bezet door een spreeuw.

Adressen: Munkedijk 10 (1 nestkast aan voormalige kerk), Munkedijk 10 (15 huifjes voormalige kerk), Munkedijk 22 (woonhuis, 4 huifjes), Munkedijk 23 (boerderij, 19 huifjes 2007, dakrenovatie met natuurlijke broeders), Hellingpaed 6 (recreatiewoning, 5 huifjes, bezetting onbekend), J.J. Hofstrjitte 14 en 27 (kerk en woning met resp. 15 huifjespannen en 5 RBB-pannen (een type ventilatiepannen)).

Naar schatting broeden er in 2010 40 paartjes op 18 verschillende adressen in het dorp. Dit is al enige jaren nagenoeg constant. Er wordt vrij intensief geteld op meerdere dagen vanaf 15 juni.

Contact: Evert Terpstra op ef.terpstra@home.nl

Gaastmeer	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Tal nestadressen, natuurlijk			9			13	20	20	20	18
Geschat aantal invliegopeningen			35	35	35	40	45	40	40	40
Tal adressen met nestkasten							1	1	1	1
Totaal aantal nestkasten							1	1	1	1
Bezette nestkasten							0	0	0	0
Tal adressen met huifjespannen	1	1	1	1	1	3	3	6	6	6
Tal huifjespannen	5	5	5	5	5	25	25	63	63	63
Benutte huifjes	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Garyp

Al in 1986 zijn zes huifjespannen op de Andreaskerk geplaatst, maar deze worden niet benut. Ook twee huifjes sinds 2006 op een woonhuis worden niet gebruikt. Acht huifjes op een ander woonhuis (sinds 1990) waarschijnlijk ook niet. Het zijn allemaal nieuwe locaties op 50 – 200 meter afstand van “natuurlijke” broedplaatsen.

Op 4 – 9 adressen wordt al vele jaren natuurlijke nestgelegenheid benut en het aantal invliegopeningen geteld.

Adressen: Greate Buorren 21, Andreaskerk (6 huifjes), Inialoane 75 (8 huifjes) en Westerein 20 (2 huifjes).

Contact: J. de Graaf op garyp@bfvw.nl (Vogelwacht Garyp e.o.)

(zie voor resultaten in Earnewâld aldaar)

De oudste gevonden Gierzwaluw is 49 miljoen jaar oud. Die was toen nog 2-3 centimeter kleiner. Hij werd gevonden in Duitsland en leefde daar toen de aarde nog een broeikas was met palmbomen op de Noordpool. Sindsdien overleefde Apus apus acht IJstijden en hij zal de mensheid dus ook wel overleven.

Garyp	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Aantal natuurlijke nestadressen	4	4	4	8	9	9	9	8
Aantal invliegopeningen	9	6	9	14	15	12	14	15
Aantal huifjesadressen	2	2	2	3	3	3	3	3
Totaal aantal huifjes	14	14	14	16	16	16	16	16
Benutte huifjes	0	0	0	0	0	0	0	0

Grou

Al vele jaren wordt de Grouster kolonie intensief geteld. Tot 2005 per adres door de toen overleden schoolmeester Fopma en sindsdien door een aantal vrijwilligers en bewoners. Adressen en invliegopeningen worden bijgehouden en het jaar daarop gecontroleerd, ongeveer zoals in Dronrijp, Earnewâld en Woudsend. Zo worden steeds meer nestplaatsen ontdekt. De kolonie is een van de grootste in Fryslân en er zijn grofweg vijf subkolonies in het dorp. De indruk is dat de aantallen teruglopen door renovatie en sloop. Met spijt wordt geconstateerd dat in nieuwbouw geen aandacht is voor vogelhuisvesting.

In 2008 zijn 15 huifjespannen op een gerenoveerde boerderij gelegd maar die worden niet benut. De gierzwaluwen nestelden op het dak van het huis van de boerderij maar daar mochten geen huifjes op geplaatst worden. In de gerenoveerde Prinsessebuurt zijn in 2009 30 huifjespannen gelegd, maar deze worden ook (nog ?) niet benut.

Contact: Klaas Jan Jongstra op kjongstra@planet.nl en Wieger Sjoerdsma op w.sjoerdsma@chello.nl

Grou	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Aantal nestadressen, natuurlijk					75	75	101	76
Geschat aantal broedparen	38	112	225	225	217	220	250	225
Aantal huifjesadressen						1	12	12
Totaal aantal huifjespannen						15	45	45
Benutte huifjes						0	0	0

Harlingen

De heer de Bruin is al jaren bewaker en teller van de kolonie in Harlingen en trekt aan de bel als er sloop of renovatie van kolonies dreigt. Hij maakt ook schattingen van het aantal broedparen dat volgens zijn methode rond de 800 ligt.

Een belangrijke kolonie zit in het zogenaamde Rooie Dorp. Er wordt op zeker een stuk of twintig adressen vooral in zogenaamde “Wolfkappen” gebroed. Woningbouwvereniging De Bouwvereniging werkt daar aan een (dak)renovatieplan eind 2011 voor 102 woningen en zal zorgen voor vervangende nestgelegenheid. Er moet nog gekozen worden uit een aantal mogelijke methoden of een combinatie van methoden om de broedgelegenheid te behouden.

Aan de Zuiderhaven zijn in een nieuwbouwflat (vlak naast een voormalig pand waar gebroed werd) 8 neststenen geplaatst. Tot nu toe is hier nog geen benutting geconstateerd.

Contact: P. de Bruin op 0517 - 414 093 en Harrie Klein op: h.a.klein@home.nl

Harlingen	2009	2010
Aantal neststeenadressen	1	1
Totaal aantal neststenen	8	8
Benutte neststenen	0	0

Heeg

Tot 2008 werden in het dorp natuurlijke nestplaatsen geïnventariseerd. Jaarlijks werden naar schatting rond de 100 broedplaatsen geteld.

In 2005 moest het dak van de Haghakerk aan de Tsjerkebuorren gerenoveerd worden. Er broedden veel gierzwaluwen. Op advies van het Zwaluwen Adviesbureau (brochure Bouwen voor Gierzwaluwen) zijn toen 25 huifjespannen op de plaats van gevonden nesten gelegd aan de noordoostzijde. Op 15 mei 2011 werd gezien dat er een gierzwaluw naar binnen ging. Er worden ook openingen door mussen gebruikt. Omvang huidige benutting niet bekend.

Op de Hervormde Ichtus kerk aan de Skatting is in 2006 ongeveer hetzelfde gebeurd. Hier waren 80 nestplaatsen en zijn 80 dakpanhuifjes geplaatst op de oude nestplekken. Nestplekken op het zuiden zijn gecompenseerd met huifjes op een noordelijk dakvlak. Direct het volgende jaar werden de eerste huifjes al gebruikt, een stuk of 11.

Er wordt bij de kerken niet meer gecontroleerd op benutting.

In 2006 ? zijn op twee woningen aan Skatting 19 (benutting onbekend) en Helling 8 (geen benutting, ondanks 3 jaar werken met lokgeluiden) respectievelijk 5 en 10 dakpanhuifjes geplaatst.

Bij een nieuwe school werden in 2007 18 neststenen in een muur aangebracht en twee inpandige nestkasten geplaatst. Hier is geen benutting geconstateerd. In de gesloopte RK school werd gebroed door Gierzwaluwen.

Adressen : Gereformeerde Haghakerk, Tsjerkebuorren 2 (25 huifjes), Ichtuskerk, Skatting 30 (80 huifjes), Skatting 19 (5 huifjes), Helling 8 (10 huifjes), Nieuwe school, de Jister 19 en 21 (18 neststenen en 2 nestkasten)

Contact: Bert Zijlstra op zijlstra61@zonnet.nl

Heeg	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Aantal huifjesadressen			1	4	4	4	4	4
Totaal aantal huifjespannen			25	120	120	120	120	120
Benutte huifjes				11	?	?	?	?
Tal adressen met nestkasten					1	1	1	1
Totaal aantal nestkasten					2	2	2	2
Bezette nestkasten					0	0	0	0
Tal adressen met neststenen					1	1	1	1
Totaal aantal neststenen					18	18	18	18
Bezette neststenen					0	0	0	0

Heerenveen

Aan het Schoterplein , wijk It Skoatterwâld, zijn in 2009 met de nieuwbouw van het MFC negen nestgelegenheden aangebracht. Bovenin houten “bienten” zijn negen stenen nestkasten (neststenen, maar niet in een muur) voor Gierzwaluwen gemaakt en mogelijkheden om een webcam aan te sluiten. In 2010 zijn de kasten allemaal bezet met nesten van andere broeders, mogelijk Huismus of Witte Kwikstaart.

Adres: Schoterplein 28-29

Contact: Gerard Tamminga op heerenveen@bfvw.nl

WEB: www.dezwaluwwand.nl .

Heerenveen	2010
Aantal nestkastadressen	1
Totaal aantal stenen nestkasten	9
Benutte nestkasten	0

Hurdegaryp

In de muur van de nieuwe school aan de Bodaanstraat in Hurdegaryp zijn in juli 2009 19 neststenen in de westgevel geplaatst. Ze werden in 2010 niet benut. Vrij dicht in de buurt wordt onder het kerkdak nog wel gebroed.

Contact: Willem Boelens op boelens74@zonnet.nl

Hurdegaryp	2010
Adressen met neststenen	1
Aantal neststenen	19
Aantal bezet	0

Idaarderadeel-Nrd (Wergea e.o.)

Sinds 2004 wordt door regelmatig waarnemen tussen eind mei en half juli op een beperkt aantal adressen in Wergea een schatting gemaakt van het aantal broedparen. Het aantal neemt af door verbouwingen e.d.. In 2009 is er niet geteld.

Op twee adressen in Wergea zijn in 2010 totaal 20 dakpanhuifjes geplaatst.

Contact: A. Biesterbosch op a.biesterbosch@het.nl

Idaarderadeel-Nrd.	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Aantal natuurlijke nestadressen	9	6	4	5	6		6
Geschat aantal broedparen	25	12	14	15	20		15
Tal huifjesadressen							2
Totaal aantal huifjespannen							20
Benutte huifjes							?

IJlst-Oosthem

Van 2003 tot en met 2007 werden door Sjoerd Stilma intensieve zoektochten gedaan naar de natuurlijke nestplaatsen in IJlst, Oosthem, Blauwhuis, Nijesyl, Folsgare en Follega. In Abbega werden geen broeders gevonden. Hieronder staat het aantal adressen waar invliegopeningen werden gevonden en het totale aantal. De Wacht heeft hier een

gedetailleerde administratie van. Sjoerd is echter gestopt maar de Wacht werkt aan hervatting van het werk.

De genoemde totalen betreft dat van IJlst en de vier dorpen samen. Ongeveer 70% van de invliegopeningen bevinden zich in IJlst, 20% in Oosthem, 5 % in Blauwhuis, 4 % in Fols gare en 1% in Nyesyl.

Drie dakpanhuifjes op de Galamagracht worden niet benut. Niet ver er vandaan word wel genesteld en vlakbij is zelfs nestgelegenheid verloren gegaan maar de huifjes werden dus niet als alternatief gevonden of geaccepteerd.

Adressen: Galamagracht 21 (3 dakpanhuifjes)

Contact: Jurjen Frankena op jurjen.frankena@hetnet.nl

IJlst-Oosthem	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Tal nestadressen, natuurlijk	64	64	63		64			
Aantal invliegopeningen	280	282	279		280			
Aantal huifjesadressen					1	1	1	1
Totaal aantal huifjespannen					3	3	3	3
Benutte huifjes					0	0	0	0

Jistrum

In 2007 zijn op de kerk bij de renovatie 94 huifjes geplaatst op de plaatsen waar eerst natuurlijke nesten zaten (94 nesten gevonden!). Vanaf 2007 is er wisselende benutting, met naar schatting 20 – 30 nesten per jaar. Er zijn mogelijk negatieve effecten door gewijzigde temperatuurhuishouding.

Adres: Protestantse kerk Jistrum.

In de Schoolstraat worden jaarlijks een aantal natuurlijke nestplekken geteld.

Contact: Jan van der Sluis op w.sluis42@upcmail.nl (Vogelwacht Eestrum)

Jistrum	2007	2008	2009	2010
Adressen met huifjes	1	1	1	1
Aantal huifjes	94	94	94	94
Geschat aantal broedparen	32	34	17	23
Aantal natuurlijke nestadressen	4	4	4	3
Geschat tal broedparen	8	8	5	6

Joure

Op vier adressen hangen totaal vijf nestkasten waarvan er 1 zeker nooit bezet is geweest.

Een kast is in 2009 bezet geweest en eentje in 2010. In andere jaren is bezetting twijfelachtig.

Op drie adressen zitten totaal 22 huifjespannen. Op twee adressen zaten in 2010 veertien broedparen. Van het derde is het niet bekend maar twijfelachtig.

Het belangrijkste adres (ook als voorbeeld van goede omstandigheden voor succes) is H.van Baerdstraat 21/23. Een huis van 1908 waar sinds mensenheugenis gierzwaluwen broedden. In 1998 werden de pannen vernieuwd en 14 huifjespannen geïnstalleerd. Een aantal werd wat aangepast en sinds 1999 broeden er 10-11 paartjes.

Adressen: It Hiem 7 (1 nestkast sinds 2006, niet bezet geweest), Appelhoflaan 3 (1 nestkast, niet bezet 2010), Gyk 8 (1 nestkast, niet bezet 2010), Warring 12 (2 nestkasten, 1 bezet in 2009 en 2010), Warring 12 (5 huifjes sinds 1991, ca. 3 broedparen sinds 2001), Schroef 29 (3 huifjes, niet bezet 2010), H.v.Baerdstr. 21/23 (14 huifjes, elk jaar 10-11 broedparen broedparen, contact: Jan Valk op jan.valk@home.nl).

Op drie-vier adressen worden jaarlijks 10 – 14 natuurlijke nestplaatsen geteld.
Contact: Went van der Heide op wentvdHeide@home.nl

Joure	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Aantal natuurlijke nestadressen	3	3	3	3	3	3	4	4	3	4
Tal nesten / invliegopeningen	11	11	12	12	13	14	14	13	14	14
Tal huifjesadressen	1	2	3	3	3	3	3	3	3	3
Totaal aantal huifjespannen	14	17	22	22	22	22	22	22	22	22
Geschat aantal broedparen	10	13	13	13	14	14	14	14	14	14
Aantal adressen met nestkasten	3	3	3	3	3	4	4	4	4	4
Aantal nestkasten	4	4	4	4	4	5	5	5	5	5
Kasten bezet									1	1

Kollum

De kolonie van Kollum wordt geteld door het aantal vogels te tellen dat op avonden in verzamelvluchten wordt waargenomen. Er wordt een keer of drie geteld en het gemiddelde genomen. Het is natuurlijk een schatting want het is onbekend hoeveel niet-broeders er tussen vliegen. Alleen bij toeval worden soms adressen gevonden waar gebroed wordt. Er hangen twee nestkasten in het dorp waar sinds 2009 wordt gebroed.
Adressen: van Riniestraat (2 nestkasten),

In de buurdorpen Burum en Munnekezijl wordt niet systematisch geteld maar daar huizen ook 8 – 10 broedparen.

Bij een project met 12 nieuwbouwhuizen, als vervanging van gesloopte huizen met gierzwaluwnesten, zijn eind mei 2010 24 huifjespannen geplaatst door de woningbouwvereniging.

Het lijkt een succes te worden want in mei dit jaar zag men het eerste giertje naar binnen gaan.

Contact: Hendrik Poortinga op 9291mg8@hetnet.nl

Kollum	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Tal natuurlijke nestadressen								
Geschat aantal broedparen	165	98	159	150	118	80	130	137
Tal huifjesadressen								12
Totaal aantal huifjespannen								24
Geschat aantal broedparen								
Aantal adressen met nestkasten						1	1	1
Aantal nestkasten						2	2	2
Kasten bezet							2	1

Koudum-Hemelum e.o.

De wacht inventariseert en controleert sinds 2004 het hele dorp Koudum op natuurlijke nestplaatsen. Op een dertigtal adressen zitten al enige jaren rond de 70 natuurlijke nesten / invliegopeningen.

In 2004 is ook begonnen met nestbescherming en het plaatsen van kunstmatige nestgelegenheid. Er zijn nu in totaal 105 huifjespannen geplaatst op vijf verschillende adressen en in 2006 zijn 80 nestkasten (zelfgebouwd, Model Zeist-2) op een aantal adressen opgehangen. De nestkasten worden nog nergens bezet, huifjes ook zeer sporadisch. Dit jaar 2011 gaat er met lokgeluiden gewerkt worden.

Via contacten met Woon Friesland zijn in 2009 in een nieuwbouwwijk vier neststenen geplaatst in de Hoofdstraat.

Sinds 2004 zijn door sloop en renovatie naar schatting 56 nesten verloren gegaan. Alleen al in 2005 werden zeven van de zesentwintig daken met broeders gerenoveerd waarbij 24 nesten verloren gingen. Bij dreiging van sloop of renovatie worden bewoners en/of bouwers geïnformeerd. Bij (illegale) nestvernieling wordt de milieupolitie gebeld.

De GBN-folder “Bouwen voor Gierzwaluwen” is beschikbaar gesteld op het gemeentehuis van Workum en in bibliotheken.

Adressen:

Koudum: (Voormalig) Het Wapen van Friesland, Hoogstraat 1 (10 huifjes). Dammenseweg 6 (21 huifjes). Dammenseweg 1 (21 huifjes). Hoofdstraat 59, (6 huifjes). Bovenweg 3 (5 huifjes). Zwarteweg 26 (5 huifjes). It Heechhout 18 (3 huifjes). Tjalke van der Walstraat 4 (20 huifjes). Atelier Ooste (10 huifjes op nieuwe schuur in oude stijl), Achter de Tuinen 9 (6 huifjes).

Hemelum: it Leantsje 3 (6 huifjes), en Hemelum (3 + 10 huifjes).

De 80 nestkasten hangen o.a. op Oostenveldseweg 23 en Onderweg 36 in Koudum en Marren 4 in Hemelum.

Contact: Bauke de Jong op baukedejong@hetnet.nl

Koudum- Hemelum	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Aantal natuurlijke nestadressen	24	28	27	32	31	35	30
Aantal openingen / nesten	97	86	71	74	68	71	70
Aantal adressen huifjespannen	1	2	3	3	4	4	5
Totaal aantal huifjespannen	10	52	92	92	95	95	105
Benutte huifjes		3	12	12	5	4	2
Aantal adressen met nestkasten				>3	>3	>3	>3
Totaal aantal kasten				80	80	80	80
Kasten bezet				0	0	0	0

Lemmer

Roel van Dijk heeft van 2002 t/m 2007 de aantallen vogels geschat in het dorp tijdens een paar uurswandelingen per jaar. Het gaat om een maximum aantal vogels dat tegelijkertijd is gezien. De aantallen liepen uiteen van 200 tot 350, zonder dat een trend is op te maken. Wel was zijn indruk dat het “minder druk werd in de lucht”.

Contact Secretaris Vogelwacht Lemmer: R.F. van Veenendaal, 0514 – 561 970

Lemmer	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Aantal vogels	292	289	280	240	350	200

Makkum

Jaarlijks worden 12-14 adressen met natuurlijke nesten in het dorp Makkum gecontroleerd waar totaal 40 – 70 invliegopeningen worden geteld.

Contact: A. Oostenveld, 0515-232 745

Makkum	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Aantal natuurlijke nestadressen	10	10	12	13	12	13	14	14
Aantal invliegopeningen	47	53	40	43	53	56	60	70

Noardburgum

Sinds 2003 zijn er natuurlijke nesten in 2-4 panden. Niet alle nestingen zijn echter controleerbaar omdat ze vanaf de weg niet te zien zijn. De koloniegrootte wordt geschat door het aantal vogels te tellen dat maximaal tegelijkertijd (in verzamelvluchten) te zien is. In de tabel staat het aantal vogels ! De telmethode (een keer of drie per jaar goed naar de lucht kijken) is elk jaar hetzelfde. Het zijn zeer waarschijnlijk de enige nestadressen in het dorp.

Adressen: Rijksstraatweg 58, Dr Ypeylaan 2 en 8 en PK Kerk aan de Rijksstraatweg.

Contact: Eelke Scherjons op scherjons-klompen@wxs.nl (Vogelwacht Noordbergum)

Noardburgum	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Tal nestadressen, natuurlijk	2	2	2	3	3	2	4	3	
Maximum aantal vogels	36	12	14	36	16	30	28	14	

Oldeholtgade en Nijeholtgade, Ter Idsard

Sinds 2003 wordt het totaal aantal vogels geteld dat in de beide dorpen wordt gezien. Er wordt niet actief gezocht naar nestplaatsen maar een klein aantal invliegopeningen is wel bekend.

Op ongeveer een kilometer afstand van natuurlijke broeders zijn eind 2009 5 huifjespannen op de kerk van Ter Idsard geplaatst. Die werden in 2010 nog niet benut.

Adressen: Idsarderweg 61, Ter Idsard (5 huifjes)

Contact: Wim Koning op wmknng@gmail.com

Oldeholtgade	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Maximum aantal vogels	2	20	40	35	18	12	16
Tal huifjesadressen							1
Totaal aantal huifjespannen							5
Benutte huifjes							0

Oostermeer

Al vele jaren worden hier de invliegopeningen geteld. De indruk is dat het aantal vrij stabiel is of zelfs iets vooruit gaat. Een project met 6 nestkasten is na 6 jaar gestopt omdat de eigenaar ze na schilderwerk aan het hotel niet meer terug wilde. Er hebben overigens alleen maar mussen in genesteld.

Contact: Germ de Vries op germdevries@planet.nl

Oostermeer	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Aantal natuurlijke nestadressen				13	11	7	14	8
Aantal invliegopeningen	31	55	53	44	46	50	46	38

Oosterwolde

Op een tiental nestadressen wordt al jaren de bezetting gecontroleerd, voorheen door Klaas Boersma. In een nieuw appartementengebouw aan de Stationsstraat, op de plaats van een gebouw waar gierzwaluwen broedden, zijn in 2009 10 nesten in de spouwmuur ingemetseld. Deze worden niet benut.

Adres: Stationsstraat (10 neststenen)

Contact R. Zijlstra op rjzylstra@hotmail.com

Oosterwolde	2009	2010
Aantal natuurlijke nestadressen	9	9
Aantal invliegopeningen	10	10
Aantal neststeenadressen	1	1
Totaal aantal neststenen	10	10
Benutte stenen	0	0

Oosterzee (Vogelwacht), Bantega, Echten, Echterbrug/ Delfstrahuizen

Het aantal broedparen is geschat op basis van een telling van de groep rondvliegende vogels. Er wordt op 5-6 gekende adressen gebroed in de dorpen Bantega (1), Echten (2) en Echterbrug/Delfstrahuizen (2-3).

Niet alle nestplekken zijn bekend.

Contact: Dhr. A. Fabriek op a.fabriek@wanadoo.nl

Oosterzee	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Tal nestadressen, natuurlijk		6	6	6	5	5	6	5
Geschat aantal broedparen	28	30	38	44	33	32	39	32

Rinsumageest

In mei 2010 zijn 18 neststenen in een nieuwe school ingebouwd. Op ca. 300 meter afstand zit een kolonie in de kerk. Er is in 2010 geen benutting geconstateerd. Eenmaal werd gezien dat er een Zwarte Roodstaart in ging.

Contact: Melle de Vries op melle.tineke@isnetadsl.nl

Rinsumageest	2010
Aantal neststeenadressen	1
Totaal neststenen	18
Benutte stenen	0

Sexbierum

In Sexbierum (wachtgebied Franeker) werden eind 90-er jaren door Arend Kuiper als een van de eersten in Nederland dakpannen op woningen en gebouwen aangepast ("zelfbouwhuifjes") om na het aanbrengen van nieuwe, gesloten dakpannen toegang te verschaffen tot bestaande nesten. Deze worden geregeld benut, maar het aantal broedparen neemt de laatste jaren wel wat af, net als de hele kolonie in het dorp.

Op twee andere adressen hangt sinds 2000 een nestkast maar deze zijn nog niet door een gierzwaluw gebruikt. De idee is dat er genoeg daken met ingangen zijn en dat daarom de kasten niet gebruikt worden. Een kast wordt door een spreek gebruikt.
Adressen: Tsjerkepaed 7 (17 huifjespannen), Achterom en Sixtuswei 27 (nestkasten).

De indruk is dat de gierzwaluwkolonie van het dorp sinds 15 jaar met 30% is afgenomen, maar niet door afnemende nestgelegenheid.
Contact: Arend Kuiper op kuiper501@zonnet.nl

Sexbierum	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Adressen met nestkasten	2	2	2	2	2	2	2	2
Aantal nestkasten	2	2	2	2	2	2	2	2
Aantal bezette kasten	0	0	0	0	0	0	0	0
Aantal adressen met huifjespannen	1	1	1	1	1	1	1	1
Totaal aantal huifjes	17	17	17	17	17	17	17	17
Aantal broedparen achter huifjes	12	11	11	11	10	10	8	7

Steggerda (VW De Blesse e.o.)

In 2007 zijn op het dak van de RK kerk van Steggerda, 1 - 2 jaar na de renovatie waarbij o.a. strak sluitende pannen zijn gelegd, 2 dakpanhuifjes geplaatst. Daarvoor werd er genesteld door gierzwaluwen, maar bij de renovatie is de plaats van de nesten niet vastgelegd. De huifjes liggen dus niet op de plaats van oude nestplekken. Tot op heden is er geen benutting van de huifjes door Gierzwaluwen geconstateerd.

Adres: RK kerk Steggerda (2 dakpanhuifjes)
Contact: Ultsje Jellema op u.jellema@hetnet.nl

De Blesse	2008	2009	2010
Aantal huifjesadressen	1	1	1
Totaal aantal huifjes	2	2	2
Benutte huifjes	0	0	0

Stiens

In mei 2009 zijn 10 neststenen hoog in de toren van de grote NH-kerk ingebouwd. Er is nog niet goed op bezetting gecontroleerd maar men zal dit in 2011 gaan doen. Of er nog natuurlijke broeders in het gebouw zijn is ook niet helemaal helder.

Contact: Henk Hiemstra op hiemstratoornstra@hetnet.nl

Stiens	2009	2010
Adressen met neststenen	1	1
Aantal neststenen	10	10
Aantal bezet	0	0

Terherne

Bij het plaatsen van nieuwe pannen op de kerk, een jaar of zes geleden, zijn nestplaatsen van gierzwaluwen verloren gegaan. Op het bijgebouw (dorpshuis) zijn toen ca. 10 dakpanhuifjes geplaatst. Regelmatig wordt bekeken of deze benut worden maar dit is tot op heden nog niet het geval.

Adres: dorpshuis Terherne

Elk jaar worden drie tot vier huizen met natuurlijke nestadressen in de gaten gehouden en een schatting gemaakt van het aantal broedparen.

Contact: nestenteller Tj. v.d. Berg, Tichtset 1, Terherne, 0566 – 689 478
of de Vogelwachtsecretaris V. Mollema, 0566 – 652 781

Terherne	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Aantal natuurlijke nestadressen	3	3	3	3	3	4	3
Geschat aantal broedparen	6	9	11	12	10	15	13
Aantal huifjesadressen	1	1	1	1	1	1	1
Totaal aantal huifjes	10	10	10	10	10	10	10
Benutte huifjes	0	0	0	0	0	0	0

Wommels

In februari 2008 zijn in de nieuwe brede school van Wommels 20 neststenen in de oostgevel ingebouwd. De stenen worden tot op heden niet door Gierzwaluwen benut.

Adres: Walperterwei 14, Brede School

Contact: Hidde Frankena op hiddeathome@frankenabouw.nl

Wommels	2008	2009	2010
Adressen met neststenen	1	1	1
Aantal neststenen	20	20	20
Aantal bezet	0	0	0

Woudsend

Tijdens het broedseizoen 2007 zijn bij de renovatie van een pand aan Midstrjitte 7 broedplaatsen verloren gegaan en met spoed 12 huifjes op het dak geplaatst. Tot en met 2010 is er geen bezetting aangetoond. Er zijn wel broeders op naburige panden (op daken en achter dakgoten). Er zijn geen lokgeluiden toegepast.

In mei 2011 werd geconstateerd dat er twee huifjes losgeraakt waren. Overleg met de eigenaren resulteerde erin dat er nu weer gewonen pannen liggen. Ze hadden geen zin om er op te wachten tot de anderen ook los zouden laten.

Adres: Midstrjitte 7

In maart 2009 zijn acht huifjes geplaatst op een geïsoleerd boerderijdak waar een jaar of 6-7 daarvoor nog wel gebroed werd (tot de renovatie). In 2009 en 2010 is er geen benutting geconstateerd. De huifjes (zelfbouw) zijn waarschijnlijk fout gesitueerd (te hoog) op de pan. Er zit wel 1 natuurlijk nest vier meter hoger op hetzelfde dak.

Adres: Iewal 44

Eind augustus 2010 is een huifjespan geplaatst op de plek van een invliegopening met nest op een dak dat begin augustus werd gerenoveerd. Er is isolatie aangebracht maar dezelfde

ouderwetse pannen (met veel tussenruimten) zijn teruggezet. Ook het nest (mooi rond gemetseld kommetje) is op dezelfde plek teruggezet. Op hetzelfde adres is aan de gevel in maart 2011 een zelfbouw nestkast (model Zeist-2) gehangen ter hoogte van invliegopeningen langs de dakrand. Deze werd in mei bezet door een spreeuw die er jongen groot bracht. De Gierzwaluwen hebben dat al lang in de gaten en vliegen druk langs de kast. Zullen ze hun kans afwachten tot de spreeuwen zijn uitgevlogen of zullen ze hem gaan verjagen ? Sommigen maken witte poepstrepen onder een nestkastingang om Gierzwaluwen te lokken. Adres: Beurfteartsteich 3.

Eind april 2011 zijn in de oude dorpskom 5 inpandige nestkasten achter het dakbeschot gemaakt. Vier daarvan zijn toegankelijk met een huifjespan en eentje is bereikbaar via een wat omhoog gebogen loodslab onder de douche-uitlaat.

Aan de andere kant van het dak (ook noord) zijn ook twee huifjespannen gelegd. Eronder is wat meer nestruiimte gemaakt door de isolatie op het dakbeschot weg te halen.

In juni 2011 wordt met lokgeluiden gewerkt.

Adres: Dwerssteich 8.

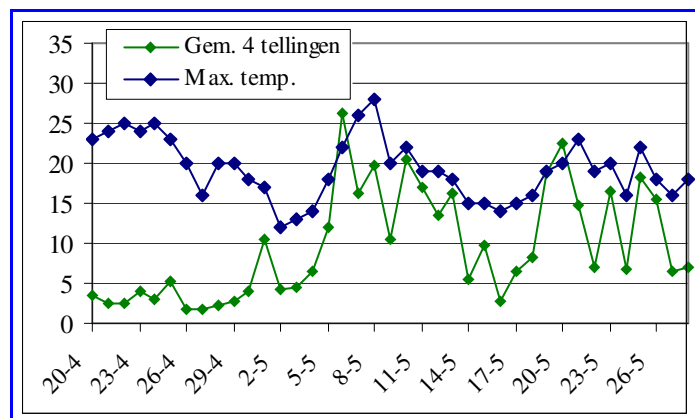
Kolonietelling

Sinds 2008 wordt geprobeerd in de gehele bebouwde kom zoveel mogelijk invliegopeningen te vinden, welke het jaar daarop gecontroleerd worden, dus dezelfde methode als b.v. in Dronrijp en Grou. Doel is het controleren en in stand houden van natuurlijke nestgelegenheid. Bewoners van nestadressen krijgen elk jaar een infolder met jaarverslag. Bij dreigende verbouwingen van nestadressen wordt actie ondernomen.

In seizoen 2011 wordt vier maal daags vanaf een vast punt (Dwerssteich 8) het aantal aanwezige vogels geteld. Er wordt om 8, 12, 18 en een half uur voorzonsondergang geteld hoeveel vogels er tijdens 3 minuten kijken maximaal aanwezig zijn. Dit moet inzicht geven in het dagelijks gedrag van de vogels (aankomstverloop, gedrag bij slecht weer, aankomst niet-broeders, verzamelvluchten, wegtrek etc.).

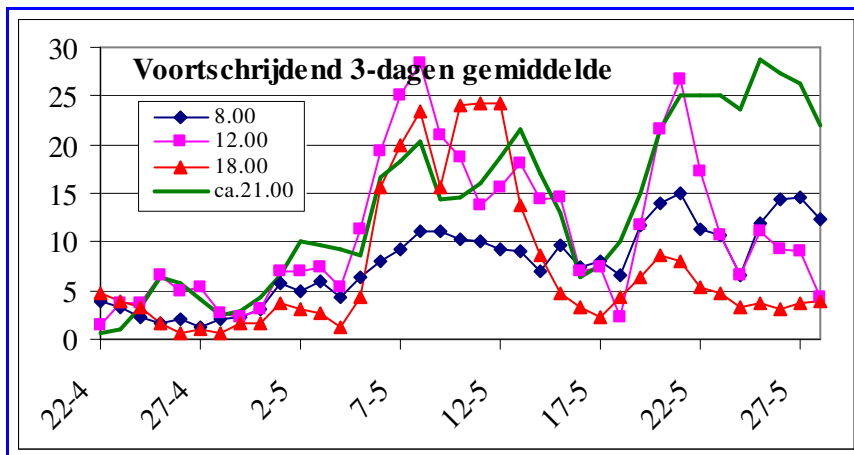
Hieronder staat het verloop van het gemiddelde over de 4 dagtellingen tot nu toe, afgezet tegen de maximum temperatuur op de dag. Na de aankomst van de eerste vogels op 20 april duurde het ruim een week voordat de aantallen echt toenamen. Depressies in Spanje en Portugal schijnen de doortrek afgeremd te hebben. En hoe kouder, hoe meer vogels er aanwezig zijn, is de eerste conclusie uit deze grafiek.

Maximum dagtemperatuur en aantal Gierzwaluwen

Ook op de vier tijdstippen op de dag gaat de aanwezigheid vrij gelijk op met de temperatuur. Maar merk op dat de aantallen 's avonds (groene lijn) al week toenemen en hoog blijven, ondanks wat minder mooi weer. Dit wijst op de aankomst van meer niet-broeders.

De lijnen zijn zogenaamde voortschrijdende gemiddelden, over drie dagen. Het eerste punt is dus het gemiddelde over 20, 21 en 22 april, het tweede punt over 21, 22 en 23 april, etc. Op deze manier worden de extremen afgevlakt en wordt de trend helder.

Zie voor het vervolg dit jaar de zwaluwenwebsite van VW Woudsend.

Contact: Jaap Langenbach op jaaplängenbach@ziggo.nl

WEB: <http://members.ziggo.nl/jaaplängenbach/Gierzwaluwwoudsend.html>

Woudsend	2007	2008	2009	2010	2011
Aantal natuurlijke nestadressen		38	53	59	
Gevonden aantal invliegopeningen		79	122	118	
Max. aantal vogels in verzamelvlucht				120	
Aantal huifjesadressen	1	1	2	2	3
Totaal aantal huifjes	12	12	20	20	15
Benutte huifjes	0	0	0	0	
Aantal nestkastadressen					2
Totaal aantal kasten (5 in pandig)					6
Bezette kasten					

4. Gierzwaluwenwerk BFVW 2011

Nestkastenonderzoek

Dit seizoen gaat BFVW-Broedzorg door met de verzameling van ervaringen met broedresultaat in kunstmatige nestgelegenheid. Er ontbreken nog de nodige projecten in het bestand en het onderzoek wordt aangevuld met ervaringen uit projecten die zonder betrokkenheid van Vogelwachten tot stand zijn gekomen. Er zal meer advies en begeleiding worden gegeven bij nieuwe projecten.

Aan het eind van seizoen 2011 sturen we een nieuw formulier rond. We proberen dat zo te doen dat niet opnieuw van alle locaties alle gegevens en resultaten in voorgaande jaren opnieuw hoeven te worden ingevuld.

Kolonietellingen

Op 31 mei gaat de hierboven in hoofdstuk 2.2.4 behandelde kolonietelling van start. Aanmelding voor deelname kan op gierzwaluw@bfvw.nl met vermelding van naam en woonplaats. U krijgt dan alle info met de laatste versie van de handleiding en een lijst van bezette en vacante telpunten toegestuurd.

5. Meer informatie

Websitepagina BFVW-Gierzwaluw

Het project Gierzwaluwen van de Cie. Broedzorg BFVW staat op een aparte pagina van de BFVW website. Daar vindt u alle informatie over de ondersteuning die de BFVW geeft aan lokale Vogelwachten voor werk aan de Gierzwaluw:

http://www.friesevogelwachten.nl/nl/pages/default/0/commissie_broedzorg_gierzwaluw.php (BFVW-Gierzwaluw)

Andere websites:

<http://www.gierzwaluwbescherming.nl/> (vereniging GierzwaluwBescherming Nederland, GBN)

<http://www.zwaluwen.info/> (adviesbureau op non-profit basis, info over vier “zwaluwen”)

<http://tech.groups.yahoo.com/group/gierzwaluwen-praatgroep/>
(Praatgroep Yahoo! “Gierzwaluwen, hou ze in de gaten!”)

<http://members.ziggo.nl/jaaplängenbach/Gierzwaluwwoudsend.html>
(Gierzwaluwen in Woudsend)

http://www.commonswift.org/common_swift.html
(Ulrich Tigges, Berlijn)

Cie. Broedzorg-BFVW, Earnewâld, 26 mei 2011

BIJLAGE 1 Kolonietellingen en broedplaatsinventarisaties 2003-2010

Plaats	Kolonietellingen	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bitgum	Aantal getelde vogels	14	14	20	25	27	26	25	25
Boijl	Aantal nestadressen				1	1	1	1	1
	Aantal invliegopeningen				1	1	1	2	2
Drachster Cie.	Aantal nestadressen				2	2	2	2	2
	Aantal invliegopeningen				4	6	8	8	9
Dronrijp	Aantal nestadressen								
	Aantal invliegopeningen*	36	46	36	46	49	95	89	98
Earnewald	Aantal nestadressen *	5	5	4	9	9	13	15	13
	Aantal invliegopeningen*	10	5	5	17	16	23	34	29
Gaastmeer	Aantal nestadressen	9			13	20	20	20	18
	Nesten / openingen*	35	35	35	40	45	40	40	40
Garyp	Aantal nestadressen *	4	4	4	8	9	9	9	8
	Aantal invliegopeningen*	9	6	9	14	15	12	14	15
Grouw	Aantal nestadressen					75	75	101	76
	Geschat tal broedparen *	38	112	225	225	217	220	250	225
Idaarderadeel	Aantal nestadressen		9	6	4	5	6		6
	Nesten / openingen		25	12	14	15	20		15
IJlst-Oosthem	Aantal nestadressen	64	64	63		64			
	Aantal invliegopeningen	280	282	279		280			
Jistrum	Aantal nestadressen					4	4	4	3
	Geschat tal broedparen					8	8	5	6
Joure	Aantal nestadressen *	3	3	4	3	4	4	3	4
	Nesten / openingen *	12	12	13	14	22	13	14	14
Kollum	Aantal nestadressen								
	Geschat tal broedparen *	165	98	159	150	118	80	130	137
Koudum-H.	Aantal nestadressen *		24	28	27	32	31	35	30
	Nesten / openingen *		97	86	71	74	68	71	70
Lemmer	Geschat aantal vogels	289	280	240	350	200			
Makkum	Aantal nestadressen *	10	10	12	13	12	13	14	14
	Aantal invliegopeningen *	47	53	40	43	53	56	60	70
Noardburgum	Aantal nestadressen *	2	2	2	3	3	2	4	3
	Maximum aant. paartjes *	18	6	7	18	8	15	14	7
Oldeholtjade	Gemidd. aantal vogels		2	20	40	35	18	12	16
Oostermeer	Aantal nestadressen				13	11	7	14	8
	Aantal invliegopeningen *	31	55	53	53	44	50	46	38
Oosterzee	Aantal nestadressen *		6	6	6	5	5	6	5
	Schatting tal broedparen *	28	30	38	44	33	32	39	32
Terherne	Aantal nestadressen *		3	3	3	3	3	4	3
	Schatting tal broedparen *		6	9	11	12	10	15	13
Woudsend	Aantal nestadressen						38	53	59
	Aantal invliegopeningen						79	122	118
Index MUS-telling - NL						100	88	115	101
Index MUS-telling - Fr.						100	73	109	136
		'03	'04	'05	'06	'07	'08	'09	'10
Nestadressen *, 8 wachten, 7 jaar			57	63	72	77	80	90	80
Nesten / openingen *, 14 wachten, 7 jaar			575	735	771	733	740	841	813
Aantal tellende Wachten			14	19	19	20	21	20	20

BIJLAGE 2

Broedresultaat Gierzwaluwen kunstmatige nestgelegenheid, 2003 -2010
BFVW, Commissie Broedzorg

Vogelwacht:	E-mail :
Contactpers. Gierzwaluwen :	Tel. :

LEES EERST DE TOELICHTING OP DE VOLGENDE PAGINA

A. Adressen van locaties met kunstmatige nestgelegenheid

Adres-nr	Straat, huisnummer, dorp, gebouwtype	Type (A, B, C of D.), aantal en mnd/jr van plaatsing (bv: A - 4 - mei '08)	1e jaar broed-succes met GZ	(Geschat) tal broedparen / invliegopeningen benut			
				2007	2008	2009	2010
1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							
8							

1. Op welke adressen zijn de kunstnesten aangebracht als vervanging van en ter plaatse van verloren gegane natuurlijke broedgelegenheid? Noem de nummers uit tabel A + jaar waarin de broedgelegenheid verdween:

2. Wat is de afstand van de overige kunstnestlocaties tot de huidige dichtstbijzijnde natuurlijke broeders ? Noem nummer volgens tabel A en de afstand:
Is hier gewerkt met lokgeluiden?

B. Bijzonderheden per adres (noem adresnummer uit tabel A)

Nr.	Bijzonderheden

C. Aantal adressen, kasten, neststenen, huifjespannen

	Tal adressen met kasten / huifjes	Aantal beschikbaar	(geschat) aantal broedparen				Opmerkingen
			2007	2008	2009	2010	
A. Nestkasten buiten							
B. Neststenen in muur							
C. Huifjespannen							
D. Inpandige nestkasten							

1. Weet u van concrete gevallen waarin de afgelopen jaren in het wachtgebied **natuurlijke** nestgelegenheid verloren is gegaan ? Bijvoorbeeld door sloop / renovatie. Zo ja, in welk jaar en weet u oorzaak en (geschat) aantal verloren adressen en/of invliegopeningen (alleen bekende, concrete gevallen).

Dit formulier graag bezorgen (post, mail) bij de contactpersoon BFVW-Gierzwaluwen:

Jaap Langenbach. Dwerssteeg 8, 8551 SB Woudsend, 0514 – 592 536 E-Mail: Gierzwaluw@bfvw.nl

Broedresultaat Gierzwaluw in kunstmatige nestgelegenheid, Toelichtingen

Dit formulier is bedoeld voor de samenstelling van een jaarverslag Gierzwaluw 2003-2010 dat eind mei 2011 wordt gepubliceerd. Veel gegevens hoeven maar eenmaal verstrekt te worden. Vanaf 2011 komt er steeds in de herfst een formulier waarop de gegevens over het afgelopen jaar kunnen worden ingevuld.

Een paar tips vooraf:

- Lees eerst deze toelichting en het formulier helemaal door. U krijgt dan een goed beeld van wat de bedoeling is.
- Download het formulier en de toelichting en sla het op onder een andere naam, waarin ook de naam van uw Vogelwacht voorkomt, vul het in en mail het terug. Wij kunnen het dan gemakkelijk terugvinden.
- Er is zoveel mogelijk ruimte gegeven voor opmerkingen (tabel B en C), we horen graag alle details zodat anderen er van kunnen leren. Meesturen van aanvullende info uit uw eigen jaarverslagen, krantenknipsels etc. wordt ook zeer op prijs gesteld.
- Niet alles uit uw antwoorden wordt gepubliceerd in het jaarverslag. U krijgt vooraf een concept tekst ter aanvulling en/of correctie.

Tabel A

Maak voor elk project dat verschilt naar type nestgelegenheid een aparte regel.

In de **2^e kolom** kan ook "NH-kerk" of "Nieuwe school aan de ... straat" voldoende zijn. Het gaat erom dat de panden voor derden vindbaar zijn.

In de **3^e kolom** worden drie typen nestgelegenheid onderscheiden (zie tabel C). De maand van ingebruikname is van belang om het 1^e jaar van beschikbaarheid te kunnen bepalen. Ingebruikname na 31 mei wordt toegerekend aan het broedseizoen van het jaar daarop.

In de **laatste kolommen** gaat het om het vaststellen van broedgevallen. Dit is lastig en vaak alleen bewijsbaar na langdurige observatie. "Aanhakers" zijn nog lang geen broeders, bij invliegers kan het alleen gaan om "verkenner" of "slapers" en na enige tijd kunnen broedpogingen al voor het 1^e ei afbreken. Pogingen die het 1^e ei halen worden als broedgeval geteld. De eigenaar van een nestkast aan eigen huis weet vaak wel hoe het zit maar het wordt anders als kasten en huifjes aan openbare gebouwen worden bevestigd. Het advies is natuurlijk om iemand te charteren die goed geïnstrueerd wordt en regelmatig gaat kijken. Maar als er niets gebeurt, wordt dat al gauw frustrerend werk. Maak daarom bekend waar de kasten hangen en doe een oproep om gebeurtenissen te melden. Dat is ook een van de redenen waarom we de adressen en contactpersonen in het jaarverslag opnemen. Bij dakpanhuifjes wordt bedoeld het aantal huifjes op te geven dat als nestingang wordt gebruikt. Er mag vanuit worden gegaan dat elk paartje steeds hetzelfde huifje als ingang gebruikt. Soms wordt wel een andere uitgang gebruikt, en die mogen dan niet als twee broedgevallen geteld worden. Maar alle kennis hierover is er nog lang niet en er zijn uiteenlopende (nest)situaties. Als u niet zeker bent van broeden zet dan in de **4^e kolom** het 1^e jaar van broedsucces tussen haakjes en in de **laatste 4 kolommen** bij de jaren het aantal tussen haakjes. Resultaten van voor 2007 graag bij opmerkingen of op een kopie van dit formulier toevoegen.

A1 en A2: We willen graag weten waar het succes van afhangt. Een belangrijke factor is de locatie; er wordt bijna uitsluitend succes geboekt op locaties waar eerder al giertjes broedden. Op nieuwe locaties kan succes sterk bevorderd worden door lokgeluiden af te spelen.

Tabel B. Spreekt voor zich, gebruik de ruimte voor details als: "alleen nestelende spreeuwen" e.d.

Tabel C. Dit is een samenvatting / optelling van Tabel A. Maak het kloppend !

C1. Voor meer inzicht in de ontwikkeling van de kolonie is het ook van belang of er nestgelegenheid verloren gaat. En misschien bepaalt dit ook wel (deels) het succes van nestkasten.

Gierzwaluwtelling Fryslân 2011. BFWW, Commissie Broedzorg

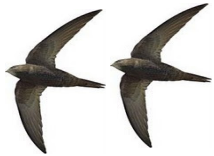
Vogelwacht:

E-mail :

Contactpersoon:

Tel. :

A. Telregels en melding

Dit jaar vragen we de leden van de Friese VogelWachten en andere inwoners van Fryslân om mee te doen aan een telling van Gierzwaluwen. Het is een heel eenvoudige telling die weinig tijd kost. De resultaten zijn van groter belang naarmate er meer mensen meedoen. Met deze steekproeftelling willen we te weten komen of de broedvogelstand van de Gierzwaluw in Fryslân voor- of achteruit gaat en meer mensen betrekken bij het wel en wee van de Gierzwaluw en zijn fascinerende leefwijze.

- Per jaar zijn er vier tellingen van elk 5 minuten in de avonduren op een vast telpunt.
- De 4 voorkeursteldagen zijn op 31 mei, 15 juni, 30 juni en 15 juli tussen 20 en 22 u.. Twee dagen eerder of later mag ook, maar de 1^e telperiode loopt van 31 mei t/m 4 juni.
- U krijgt persoonlijk bericht als uitstel nodig is i.v.m. te slecht weer (dan vliegen ze niet).
- De telling wordt 4 keer op hetzelfde punt gedaan, in de buurt van een (deel)kolonie.
- Gedurende precies 5 minuten wordt het maximale aantal tegelijk aanwezige Gierzwaluwen geteld.
- U kunt de telling onafhankelijk van elkaar met zijn tweeën doen (het gemiddelde telt dan) of alleen.
- Deelname is vanaf elk moment mogelijk. Aanmelding op gierzwaluw@bfvw.nl met opgave van naam en woonplaats. U ontvangt dan alle benodigde info, zoals een lijst met vacante en bezette telpunten en de actuele telregels met toelichtingen.

Tabel A. Telresultaten. Maar bij voorkeur online opgeven, apart per telling, op http://bfvw.waarneming.nl/waarnemingen_all_wg3.php?groep=1 . Lees eerst de toelichtingen.

Tel-ling	Datum telling	Tijdstip (midden)	Geteld gebied (naam dorp, wijk, stadsdeel)	Telpunt (straat – huisnr. of X-Y)	Bijzonderheden (b.v. weer, temp.)	Max. aantal vogels	
						T. 1	T. 2
1							
2							
3							
4							
1							
2							
3							
4							

B. Opmerkingen, ervaringen, suggesties

In onderstaand vak is, voor u als teller, ruimte voor opmerkingen en toelichtingen bij de vier tellingen, zoals afwijkingen van de telmethode, opmerkelijke waarnemingen en ervaringen met de methode.

Deze ruimte kan door de Vogelwacht gebruikt worden voor het vermelden van resultaten en ervaringen van de eigen (gebruikelijke) telmethode en kolonieonderzoek. Als u b.v. ook dit jaar weer gevonden invliegopeningen telde, dan kunt u hier de aantallen vermelden. Vermeldt zo duidelijk mogelijk wat en hoe er is geteld (vogels, invliegopeningen, broedparen, intensief, schatting, gebied, etc.). Ook andere bevindingen (nestverstoring, sloop en renovatie, tellingen in eerdere jaren, etc.) die van belang zijn om in het jaarverslag 2011 op te nemen, kunt u hier vermelden. Voor GZ-nestkastresultaten in 2011 ontvangt u nog een ander formulier.

Formulier bezorgen bij: Jaap Langenbach. Dwerssteech 8, 8551 SB Woudsend. E-mail: gierzwaluw@bfvw.nl

Gierzwaluwtelling 2011, Toelichting

Commissie Broedzorg van de BFWW start dit jaar met een gestandaardiseerde telling van Gierzwaluwen in een dorp, buurt, wijk of stadsdeel. De telling (steekproef) heeft tot doel de ontwikkeling van het (broed)bestand jaar op jaar te volgen. Het is dus belangrijk dat steeds op dezelfde manier wordt geteld en dat de telling jaarlijks wordt herhaald. Er wordt 4 maal per jaar en per keer precies 5 minuten geteld. Dit type telling is in Nederland nog niet eerder op enige schaal uitgevoerd en kan verrassende resultaten opleveren. Het kan de voorloper worden van een landelijke telmethode.

De teldata en tijdstippen

In principe zijn er 4 vaste teldata. Maar omdat het weer (koude, regen, onweer) van grote invloed kan zijn op de aanwezigheid van vogels moet er soms uitgesteld worden. De regel is ongeveer dat het om 18.00 minstens 18-20 graden moet zijn, dat het niet hard regent of kort van te voren zwaar heeft geonweerd. BFWW houdt de weersverwachtingen in de gaten. U krijgt per E-mail op de dag van de telling uiterlijk om 17.00 u. altijd een bericht: ofwel een GO-sein ofwel een advies voor een nieuwe datum.

De voorkeur is om de vier data aan te houden. Maar als men onverwacht verhinderd is, als een andere dag beter uitkomt of als men op meer dagen wil tellen, mag van elke datum 2 dagen afgeweken worden.

De 4 telperiodes, elke dag tussen 20 en 22 uur zijn:

31 mei t/m 4 juni, 13 t/m 17 juni, 28 juni t/m 2 juli en 13 juli t/m 17 juli.

Er wordt gedurende precies 5 minuten geteld tussen 20 en 22 uur. Dat geeft zo veel mogelijk gelijke omstandigheden. 's Avonds vinden er vaak zogenaamde "verzamelvluchten" op wat grotere hoogte plaats. Als u meerdere telpunten wilt doen kunt u de hele avond tussen 8 en 10 uur aan de slag.

1^e telling dinsdag 31 mei (of 1 t/m 4 juni)

Vaste startdag van de jaarlijkse tellingen. U krijgt uiterlijk om 17.00 u. op 31 mei bericht als verder uitstel nodig is in verband met te slecht weer. Eind mei zijn de meeste niet-broeders in het gebied aangekomen. De kolonie is dan compleet, de eerste vogels broeden al.

Deze 1^e telling is ook oefendag. Begin b.v. om 20.45 en doe eerst een paar proeftellingen om te ervaren hoe het gaat, maar vul alleen het resultaat van de echte telling in, ook als dat een lager getal is dan bij de oefening.

2^e telling woensdag 15 juni (of 13 t/m 17 juni)

Deze en de volgende tellingen allemaal uitvoeren tussen 20 en 22 uur. De eerste jongen zijn uit het ei en er wordt steeds frequenter voedsel aangedragen. Niet-broeders voeren veel giervluchten uit.

3^e telling donderdag 30 juni (of 28 juni t/m 2 juli)

Dit is het midden van de periode waarin de 3^e landelijke (avond)telling van de SOVON MUS-telling (stadsvogels) moet plaatsvinden (15 juni tot 15 juli). Bij MUS wordt ook de Gierzwaluw geteld. Door "onze" veel preciezere telling te vergelijken met die van MUS, kan bekeken worden wat de verschillen zijn. Zo kan de beste methode ontwikkeld worden die betrouwbare resultaten geeft en zo weinig mogelijk tijd kost.

4^e telling vrijdag 15 juli (of 13 t/m 17 juli)

Broeders zijn druk met voeren van jongen, de ersten beginnen uit te vliegen en er zijn voornamelijk niet-broeders in de lucht te zien. De wegtrek van broeders en uitgevlogen jongen komt al op gang.

Het telgebied, de (deel)kolonie

Kies een bebouwd gebied waarvan u weet dat er Gierzwaluwen voorkomen en/of nestelen. Dat kan een heel dorp zijn of een deel van een (groot) dorp of stad. Per telpunt wordt alles wat gezien kan worden hier als "kolonie" aangeduid. De volledige kolonie kan veel groter zijn! Het is geen bezwaar als er buiten het te overziene gebied

ook vogels vliegen. Niet alles wordt geteld maar het is een steekproef, op een bepaald moment, en van dat deel van het luchtruim dat overzien kan worden. De kwaliteit moet komen van het grote aantal tellingen en de jaarlijkse herhaling.

Telpunt

Kies in het koloniegebied een telpunt met zo veel mogelijk uitzicht naar alle richtingen, vooral bij 30 of meer graden omhoog kijkend. Vaak is een punt aan de rand van een broedgebied (parkeerplaats b.v.) met goed uitzicht naar het centrum goed geschikt. Neem bij voorkeur dan de westrand, dan heeft u de zon in de rug. U heeft dan een overzicht over het hele broedgebied. In het centrum is er vaak belemmering door bomenrijen, huizen, grote kerken etc. Bij groter broedgebieden kunnen meerdere telpunten gekozen worden. Ook tellingen van nul vogels is een telresultaat. U kunt dus ook telpunten kiezen waarvan u eigenlijk wel zeker weet dat er geen Gierzwaluwen in de buurt broeden of vliegen. Toch zou u daar een foerageerder kunnen treffen of een zoeker naar nestplekken. Als er geen vogels blijken te zijn is dat ook informatie van belang.

Zorg ervoor dat het telpunt bij alle 4 de tellingen en elk jaar gebruikt kan worden. Noteer in de tabel de dichtstbijzijnde straatnaam / huisnummer, een ander kenmerk of de coördinaten X-Y. Bij on-line melding hoeft u alleen maar een pijltje op de kaart te prikken. Onder dat kaartje kunt u de X-Y aflezen. Met even pittig werken kunnen op een avond tussen 20 en 22 u. makkelijk 10 telpunten geteld worden (zie ook hieronder bij "deelname").

Wat en hoe wordt er geteld ?

Het gaat om het totaal aantal vogels dat tegelijkertijd maximaal in het luchtruim, dat bezien kan worden, aanwezig is in een periode van precies 5 minuten. Maar U hoeft ze niet tegelijkertijd te zien. Als b.v. een groepje van 5 achter een huis wegscheert en u kijkt vervolgens snel in een andere richting waar er 20 wat hoger zweven, dan zijn het er 25.

Doe het als volgt: start de tijd van 5 minuten (kijk op horloge !) en kijk eerst rustig een minuutje wat in de rondte voor bepaling van het globale vlieggedrag en de richting waarin wat aanwezig is. Tel dan de vogels in een blikveld van ca. 90 graden. Probeer een grote groep niet in 1 keer te schatten (dat leidt altijd tot onderschatting, tenzij u veel ervaring heeft), maar tel ze snel 2, 4, 6, 8 etc. Draai vervolgens snel de blik 90 graden, tel dat blikveld van 90 graden en vervolgens hetzelfde op 270 en 360 graden. Doe dat "rondje" een keer of 5. Ga niet lopen om meer te kunnen zien. Vogels op afstand (meer dan 250 meter, als ze met het blote oog nog nauwelijks te onderscheiden zijn van een Huis- of Boerenzwaluw) niet meetellen. Hoogvliegers recht boven wel meetellen, ook als ze erg hoog zitten. Gebruik eventueel dan de kijker om ze van Huiszwaluwen te kunnen onderscheiden.

Doe de "rondjes" niet te snel achter elkaar, maar bedenk per "rondje" even goed wat het totaal is en schrijf het op. (een invultabel voor eigen gebruik is bijgevoegd). Noteer vervolgens de hoogste uitkomst bij teller 1 in de laatste kolom van het formulier. Teller 2 doet hetzelfde. Bij online invulling vult u het gemiddelde van teller 1 en 2 bij het aantal-vakje in en bij "Opmerkingen" de afzonderlijke getallen van teller 1 en 2.

Wijzig het aantal later niet, ook niet als u even na de 5 minuten, of onderweg naar het volgende telpunt, opeens veel meer vogels ziet. Het gaat er niet om alle of zo veel mogelijk vogels te tellen maar om het aanwezige aantal op een bepaald moment (steekproef).

Afwijken van het telsysteem

Als u onverhoopt een telling mist is dat geen probleem en u kunt op elk moment gaan meedoen, dus ook pas later vanaf de 2^e of 3^e telling. Bij de statistische verwerking kan daar rekening mee gehouden worden. Het is wel van belang om steeds op dezelfde manier te tellen, dus bij voorkeur 4 maal door dezelfde persoon of personen. Maar als u een telling een keer wilt overdragen aan een ander kan dat. Leg wel goed uit hoe het werkt. Ook het tijdstip van 21 u. is geen hard voorschrift maar een voorkeur. Vooral als u meerdere telpunten wilt doen kunt u tussen 20 en 22 uur aan de slag. Neem bij elke volgende telling dan steeds de omgekeerde volgorde in de route zodat het tijdstip van de telling geen grote rol speelt.

Deelname

Iedereen kan meedoen, ook zonder veel kennis van Gierzwaluwen en een verrekijker is niet echt nodig. Het mooiste is per telpunt een vaste teller.

Mail uw deelname aan gierzwaluw@bfvw.nl met opgave van naam en woonplaats en geef de telpunten op als u die al heeft gekozen. 4-5 dagen voor elke telling mailen wij u een lijst met bezette en vacante punten en doen we suggesties als bijvoorbeeld bepaalde regio's (sterk) onderbezet zijn. Vlak voor de telling krijgt u bericht over eventueel uitstel i.v.m. slecht weer. Meldt u dus vooral van te voren aan, zodat wij u op de hoogte kunnen houden!

BFVW.waarneming.nl

Inzenden van de gegevens bij voorkeur op de BFVW-afdeling van www.waarneming.nl. U moet dan **elke telling apart invullen!**.

WEB: http://bfvw.waarneming.nl/waarnemingen_all_wg3.php?groep=1. Klik onder het menu "invoeren" op "losse waarneming". U komt dan op het invulformulier.

Maak eerst via "inloggen" rechts boven een account aan (als u dat nog niet heeft) en log dan in met het toegezonden wachtwoord.

Denk bij de invulling van het formulier aan het volgende:

- Zoom in en zet de "druppel" op de plaats waar u staat, niet waar u de vogels ziet. Onder het kaartje ziet u dan de X-Y coördinaten staan die u ook bij uw opgave voor deelname kunt vermelden. Drie cijfers achter de punt (dat zijn meters) is voldoende, de drie voor de punt zijn kilometers.
- In het vakje "aantal" vermeldt u eventueel het gemiddelde van 2 tellers
- Vergeet niet het tijdstip en het weer in te vullen
- In het vakje "Toelichting" vermeldt u "BFVW-telling", het aantal vogels per teller en andere opmerkingen of ervaringen.
- Denk er aan bij latere melding de juiste datum van de telling in te vullen. Standaard verschijnt de huidige datum.
- Bedenk dat uw waarneming en opmerkingen voor iedereen zichtbaar zijn. U kunt dus alle andere waarnemingen ook zelf bekijken. Type in het zoekvenster rechts boven "Gierzwaluw", druk op het vergrootglas, klik op de volgende pagina in de lijst links dan op "Gierzwaluw" en dan op de volgende rechts in het lijstje op "waarnemingen". Vul de startdatum 31-5 in en druk op OK.

Een paar dagen na elke telling ontvangt u per E-mail een overzicht van alle telresultaten en na de 4^e telling het jaarverslag.

Op "www.bfvw-waarneming.nl" moet altijd minstens 1 als aantal ingevuld worden. Maar ook waarnemingen van nul vogels tellen mee. Als u geen enkele Gierzwaluw heeft gezien stuurt u een mailtje naar de contactpersoon met vermelding van uw plaats en waarnemingspunt (bij voorkeur X-Y) en uw bevindingen.

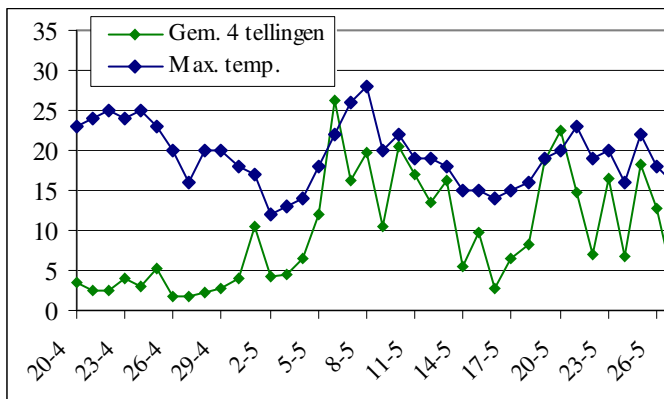
Het weer en de aanwezigheid van gierzwaluwen

Gierzwaluwen reageren zeer sterk op het weer (temperatuur, bewolking, wind). Bij slecht weer is er geen vogel te zien. De broedpaartjes zitten op het nest te knuffelen en komen er soms een kwartiertje uit om even de vleugels te strekken. De niet-broeders en nestzoekers trekken soms ver weg rond een depressie.

In Woudsend worden dit jaar sinds de 1^e aankomst op 20 april de aantallen vogels (3 minuten maximum) vier keer per dag geteld, om 8, 12, 18 en een half uur voor zonsondergang. In onderstaand grafiekje staat het gemiddelde van die vier tellingen en de maximum temperatuur per dag.

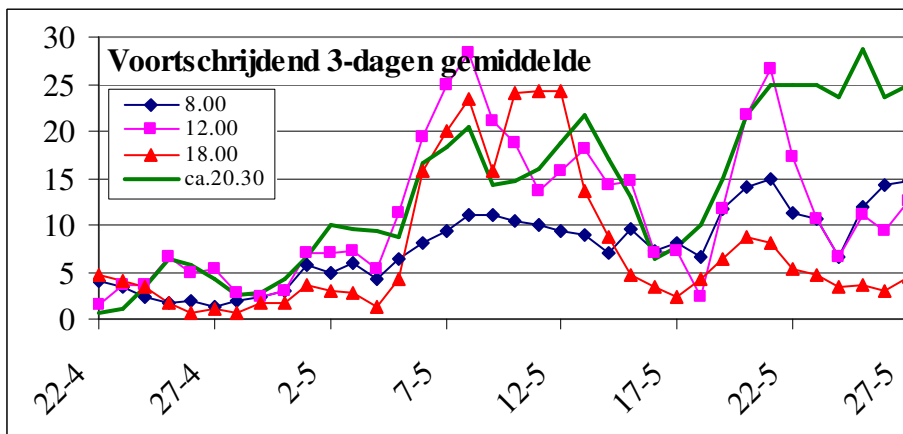
Hoe kouder hoe minder giertjes ! Het gaat bijna 1 : 1 gelijk op. Alleen niet in het begin tot ca. 5 mei omdat de trek naar het noorden nog gaande is, maar wel sterk vertraagd door slecht weer in Spanje en Portugal.

Hieruit blijkt wel hoe belangrijk het weer is voor de vergelijking van aantallen vogels. Want we willen te weten komen of de broedvogelstand voor- of achteruit gaat. Als het dit jaar regent tijdens de telling en volgend jaar is het 30 graden dan zou de stand 200% vooruit zijn gegaan ! De kans op uiteenlopend weer is in de zomer minder groot en met de 2 dagen speling kunnen we zo veel mogelijk gelijke omstandigheden scheppen. Maar als dat niet zo is kunnen de aantallen misschien wel gecorrigeerd worden voor temperatuur. Of dat zinvol is weten we nog niet maar het zou prachtig zijn als we daar door deze telling achter zouden kunnen komen.

In onderstaand grafiekje met het verloop van de aantallen per teluur in Woudsend blijkt overigens ook nog een ander interessant verschijnsel.

U ziet dat ook per teluur de aantallen redelijk gelijk opgaan met de temperatuur. Maar na ca. 20 mei valt het blijvend hoge aantal in de avond op, ondanks lagere temperaturen. Dit wijst op de aankomst van veel meer niet-broeders. Dat zijn de groepjes gierende "hangjongeren" ("bangers" in UK genoemd) die krijsend langs de daken scheuren en 's nachts op 1-3 kilometer hoogte "slapen". De lijntjes zijn voortschrijdende gemiddelden van 3 dagen. Het eerste punt is dus het gemiddelde van 20, 21 en 22 april, het 2^e van 21, 22 en 23 april, etc. Op deze wijze vallen extremen weg en wordt de trend zichtbaar.

Eigen telmethode en onderzoek van Vogelwachten

De afgelopen jaren hebben 10-tallen Friese VogelWachten, ieder op hun eigen manier, gewerkt aan het inventariseren van broedpopulaties en tellingen van vogels / invliegopeningen. . Belangrijk werk dat veel plaatselijke kennis oplevert voor het beschermingswerk. De resultaten zijn geïnventariseerd en samengevat in een verslag van 46 pagina's over de jaren 2003-2010, dat 26 mei werd gepubliceerd en is down te loaden van de BFWW-website (zie adres onderaan).

Commissie Broedzorg-BFWW heeft echter besloten om deze resultaten niet langer systematisch te verzamelen, maar zich te concentreren op bovenstaande vierjaarlijkse

standaard telling. Het is belangrijk pionierswerk en kan door veel Wachten goed gecombineerd worden met het tel- en inventarisatiewerk dat zij toch al doen. Wij rekenen daarom op grote belangstelling.

Aanmelding voor deelname met vermelding van uw naam en woonplaats bij:
Jaap Langenbach op gierzwaluw@bfvw.nl . U ontvangt dan alle benodigde info, een lijst met bezette en vacante telpunten en de actuele telregels met deze handleiding.

BFVW-Gierzwaluw:

http://www.friesevogelwachten.nl/nl/pages/default/0/commissie_broedzorg_gierzwaluw.php

Telresultaat melden:

http://bfvw.waarneming.nl/waarnemingen_all_wg3.php?groep=1

GZ-achtergrond, tellingen Woudsend, allerlaatste versie van de handleiding:

<http://members.ziggo.nl/jaaplängenbach/Gierzwaluwwoudsend.html>

Laatste up-date: 31/05/2011 11:45

Bond Friese VogelWachten, BFVW
Koaidyk 8c 9264 TP Earnewâld

0511 – 539 750 - info@bfvw.nl – www.friesevogelwachten.nl

Kolonietelling Gierzwaluw 2011 (hulptabel, b.v. voor onderweg)													
Telpunt		Teller 1						Teller 2					
		"Rondje"					Max.	"Rondje"					Max.
		1	2	3	4	5		1	2	3	4	5	
Datum	Tijdstip	1	2	3	4	5	Max.	1	2	3	4	5	Max.
31-mei													
15-jun													
30-jun													
15-jul													

Telpunt		Teller 1						Teller 2					
		"Rondje"					Max.	"Rondje"					Max.
		1	2	3	4	5		1	2	3	4	5	
Datum	Tijdstip	1	2	3	4	5	Max.	1	2	3	4	5	Max.
31-mei													
15-jun													
30-jun													
15-jul													

Telpunt		Teller 1						Teller 2					
		"Rondje"					Max.	"Rondje"					Max.
		1	2	3	4	5		1	2	3	4	5	
Datum	Tijdstip	1	2	3	4	5	Max.	1	2	3	4	5	Max.
31-mei													
15-jun													
30-jun													
15-jul													

Telpunt		Teller 1						Teller 2					
		"Rondje"					Max.	"Rondje"					Max.
		1	2	3	4	5		1	2	3	4	5	
Datum	Tijdstip	1	2	3	4	5	Max.	1	2	3	4	5	Max.
31-mei													
15-jun													
30-jun													
15-jul													

Telpunt		Teller 1						Teller 2					
		"Rondje"					Max.	"Rondje"					Max.
		1	2	3	4	5		1	2	3	4	5	
Datum	Tijdstip	1	2	3	4	5	Max.	1	2	3	4	5	Max.
31-mei													
15-jun													
30-jun													
15-jul													

